قۇربان ھېيتىڭىزغا مۇبارەك بولسۇن!

كۈچ بىرلىكتە، ئىش ئۇملۇكتە

1998-ژىل
4-ئاپرىل
№4(35)
1998-год
4-апреля
№ 4 (35)

ئىتتىپاق ИТТИПАК

Газета издается
с марта 1994 года

قىرغىزىستان ئۇيغۇرلىرى "ئىتتىپاق" جەمىيىتىنىڭ ئاممىۋى-سىياسى گېزىتى.
Республиканская общественно-политическая газета Общества уйгуров Кыргызстана "ИТТИПАК".

1. بىشكېك ۋە ئۇنىڭ ئەتراپىدا ئىستىقامەت قىلىپ كېلىۋاتقان ئۇيغۇر جامائەتچىلىكىنىڭ ھەر خىل ۋاقىتتا، ھەر خىل ناملار بىلەن ئاتىلىپ تەشكىللەنگەن ئۇيۇشمىلىرىمىز نىمە سەۋەپتىن ئۆز ئىشىنى داۋاملاشتۇرالماي، يېرىم يولدا تارقاپ كېتىشتى؟

2. "ئىتتىپاق" مەدەنىيەت مەركىزى يېڭى قۇرۇلغان ۋاقىتتىكى كۆپچىلىكنىڭ قىزغىنلىقى، كېيىنكى ۋاقىتقا كەلگەندە نىمە سەۋەپتىن سۇبىنلىشىپ كەتتى؟ ("ئىتتىپاق تەسىس قىلىنغاندا-"مەدەنىيەت مەركىزى" ئىدى. يەنى، خەلقىمىزنىڭ مەدەنىيەت-سەنئەتىنلا ساقلاپ قېلىش ۋە رىۋاجلاندۇرۇشنى مەخسەت قىلغان تاردائىرلىق ھوقۇقتا ئىگە تەشكىلات ئىدى. كېيىنرەك، قىرغىزىستان ھۆكۈمىتىنىڭ ئىچكى سىياسىتىنىڭ كەڭچىلىكى تۈپەيلى، "ئىتتىپاق جەمئىيىتى" دەپ ئۆزگەرتىلدى. جەمىيەتنىڭ ھەق-ھوقۇقىنى ھەممىمىز ياخشى چۈشەنەك كېرەك. بۇ بىر مىللەتنىڭ ھەر تەرەپلىمە مۇئەممالىرىنى يېشىشكە بىر تەرەپ قىلىشقا ھوقۇقلۇق. باشقىچە قىلىپ ئېيتقاندا، قىرغىزىستان تەۋەسىدە ئىستىقامەت قىلىۋاتقان ئۇيغۇر ئاھالىسىنىڭ قىرغىزىستان دۆلىتى ئىچىدىكى ئۆز ئالدىغا كىچىك بىر ھۆكۈمىتى دېمەكتۇر.) يۇقۇرىدىكى ۋە شۇنىڭغا ئوخشاش سوئاللارغا جاۋاپ تېپىش ئۈچۈن ئەلۋەتتە، ئۆتكەنكى ئىشلارنى قوزغايدىغان گەپ. بىزدە تېخىچە "كەتكەن ئىش كەتتى. ئۆتكەنگە سالاۋات. كونا خامانني سورىما" دېگەن سۆزلەرنى قىلغان قىلىپ، ساقلىنىپ كېلىۋاتقان ناچار ئىللەتلەر كۆپ. ۋە ئەجدادلىرىمىز كەتكۈزگەن خاتالىقلارنى ئاتا-بوۋىلىرىمىز، ئاتا-بوۋىلىرىمىز، ئۆتكەزگەن خاتالىقلارنى بىز تەكرارلاپ كەلمەكتىمىز. خاتالىق ھەركىمدىن ئۆتىلىدۇ. ئۆتكەزگەن خاتالىقنى ۋاقتىدا تونۇپ يەتىن ئېلىش- خاتالىقنى قايتىلىماسلىق-

داۋامى 2-بەتتە

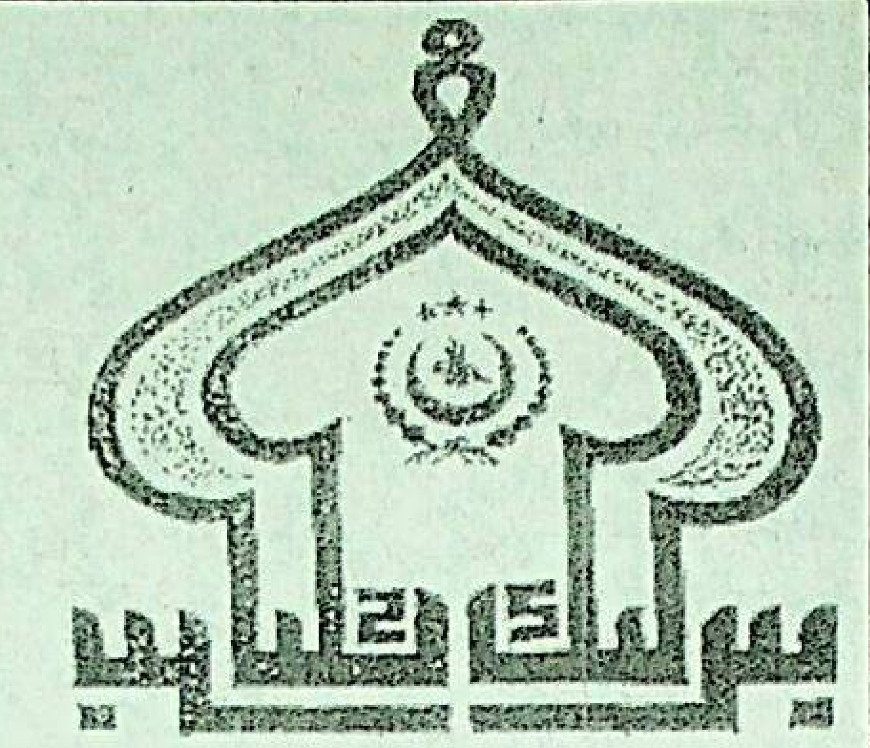

(ھۆسنى خەتنى ئىشلىگۈچى: ئابدۇرەشىت ۋاھىدى)

"ئىللەت يوقالمىغىچە، مىللەت تۈزەلمەس"

بىرلىك -بۇ بىر ئېغىز سۆزنى ئېيتماققا ئاسان، ئاڭلىماققا يېقىملىق. يازماقىمۇ ئوڭاي، ھەتتا خۇشخەت، ھۆسنخەتلەر بىلەن "گۈل چىقىرىپ" دېگەندەك يېزىۋېتەلەيمىز. ھوزۇرلىنىپ ئوقۇيالايمىز. ھەر خىل سورۇن، يىغىنلاردا ناتىقلىرىمىز موشۇ "بىرلىك" سۆزىنى ئالغا سۈرۈپ سۆزلىگىنىدە، ئالقىشلار ئاسمانغا ئۆرلىدۇ. بۇنىڭ ھەممىسى پەقەت رەسمىيەت ئۈچۈنلىمۇ؟! ئەمەلىيەتتە تېخىچىلا بىرلىككە ئېرىشەلمەيۋاتىمىز. بىرلىككە كېلەلمەسلىك ھەممىلا خەلق ئىچىدە يۈز بېرىپ تۇرىدىغان بىر كېسەل ئىكەن. لېكىن، بىز ھازىرقى ئەھۋالىمىزدا باشقا خەلقنىڭ بۇ تەرىپىنى دورىماي تۇرساق بولاتتى. چۈنكى ئۇلارنىڭ ئۆز دۆلىتى، ئۆز ھۆكۈمىتى بار خەلقلەر. ئەشۇ ئۆز ھۆكۈمىتى، ئۆز دۆلىتى بار خەلقلەر، ئەنە شۇنداق ھوقۇقتا ئېرىشىش ئۈچۈن بىرلىشىپ ئىتتىپاقلىشىپ كۈرەش قىلغان بولغىيدى. بىرلىككە كەلمەي تۇرۇپ، بىر ئىشنىڭ ئاخىرىغا چىقالماسلىقىنى ئۇلار ئەمەلىيەتتە سىنىپ كۆرگەن، قايتىلىماسلىق ھەممىمىز ياخشى بىلىمىز. لېكىن قايتىلىماسلىق ھەممىمىز ياخشى بىلىمىز بولمايدىغان بىر جۈملە سۆز بار. ئۇ بولسىمۇ، قۇرئان كەرىمدە يېزىلغان: "سەن ئۆزەڭنى تۈزەۋال، ئاندىن سەن ساڭا سىرتقى دۇنيانى تۈزەپ كۆرسىتىپ بېرىمەن" دېگەن سۆزلەردۇر. بۈگۈنكى دۇنيانىڭ "ئىنسانى ھوقۇق" شەرتلىرىنىڭ بىرىدە: "ئۆز-ئۆزىنى ئىدارە قىلىش ئىختىدارىغا ئىگە مىللەتلەر مۇستەقىل ياشىسا بولىدۇ" دېيىلگەن. دېمەك، ئاللا-تائالادىن خەلقىمىزنىڭ ئەركىنلىكىنى، ۋەتىنىمىزنىڭ مۇستەقىللىقىنى تىلەشتىن بۇرۇن، ئۆزىمىزنى ئۆزگەرتىشىمىز كېرەك ئىكەن. يەنى، ئىچكى زىددىيەتلەردىن قۇتۇلۇشىمىز كېرەك ئىكەن. خەلقئارادىن ئىنسانى ھوقۇقىمىزنى تەلەپ قىلىشتىن بۇرۇن، ئۆز-ئۆزىمىزنى تىنچلىق يول بىلەن ئىدارە قىلالايدىغانلىقىمىزنى دەلىللىشىمىز كېرەك ئىكەن، يەنىلا، ئىچكى زىددىيەتلەردىن قۇتۇلۇشىمىز كېرەك ئىكەن. ئىچكى زىددىيەت توغرىسىدا نەزەر دائىرىمىزنى كىچىكرەك ئېلىپ، يەنى قىرغىزىستان جۇمھۇرىيىتىدىكى ئۇيغۇر ئاھالىسى، تېخىمۇ تارايتىپ ئالساق، موشۇ بىشكېك ۋە ئۇنىڭ ئەتراپىدىكى ئۇيغۇر جامائەتچىلىكىمىز توغرۇلۇق سۆز قوزغىساق ئەقىلگە مۇۋاپىق كېلەمدىكىن. چۈنكى قانچە ئېگىز سەكرىگەن بىلەن ئۆگىزىگە شوتىسىز چىقماق تەس. ئەنە شۇ شوتىنىڭ بىرىنچى بەلدىقىگە دەسسىگىنىمىزدە: "ئارىمىزدىكى ئىتتىپاقسىزلىق زادى نەدىن كېلىۋاتىدۇ، ياكى كىمدىن؟" دېگەن سوئال ئۆز-لىكىدىن پەيدا بولىدۇ. ئارىدا زىددىيەت تۇرغىنى تېرىۋاتقانلارنىڭ كىم بولىشىدىن قەتئىي نەزەر، ئۇلار ئۆزلىرى قىلىۋاتقان ئىشلىرىنى چۈشىنىپ، چۈشەنمەي قىلىۋاتقانلىقى ئېھتىماللىقىدىن ژىراق ئەمەس. ھەر ھالدا شۇنداق ئادەملەر ئارقىلىق، دۈشمەنلىرىمىز ئۆز مەخسىتىگە ئېرىشىۋاتقانلىقى ئېنىق. شۇڭلاشقىمۇ، بۇ ساھەدە ئۆزلىرىمىزنىڭ

قىلىۋاتقان ئىشلىرىمىز توغرۇلۇق، قىلىنىۋاتقان ئىشلار توغرۇلۇق، قىلىنىپ بولغان ياكى چالا قالغان ئىشلار توغرۇلۇق ئۆز ئارا مۇزاكىرە ئارقىلىق بىرەر خۇلاسىغا كېلىپ، مۇزاكىرە قىلىنىدىغان ئىشلار توغرۇلۇق سۆز ئاچقىنىمىز ھاماقەتلىك دەسەم، ئۇشۇق كەتمەس. ئەنە شۇ مۇزاكىرە

ئىشىمىزنىڭ توغرا ياكى ناتوغرا ئىكەنلىكىنى بىلمەي تۇرۇپ بۈگۈنكى ئىشنى باشلاش، بولۇپمۇ ئەتىكى ئىشلار توغرۇلۇق سۆز ئېچىش ھاماقەتلىك دەسەم، ئۇشۇق كەتمەس. ئەنە شۇ مۇزاكىرە سەھىپىسىگە سۇنۇلىدىغان سوئاللار-نىڭ بىر قىسمى تۆۋەندىكىچە:

قۇربان ھېيت

بۇ ئىسلام دىنىغا ئېتقاد قىلىدىغان خەلقلەرنىڭ ئەڭ زور ئەنئەنىۋى بايرىمى بولۇپ، ئۇزۇن تارىخقا ئىگە. رىۋايەت قىلىنىشىچە، قۇربانلىق قىلىش ئادىتى مىلادىدىن ئىلگىرى ئالاھ-ئەمرىدە ياشىغان پەيغەمبەر ئىبراھىمنىڭ ئۆز ئوغلى ئىسمائىلنى مىنا تېغىدا قۇربانلىق قىلىپ، ئۆزىنىڭ ئاللاغا بولغان ساداقىتىنى بىلدۈرۈش ھەركىتىدىن كەلگەن. قۇربانلىق قىلىش ھىجرىيە كالېندارى بويىچە زۇلھەججەنىڭ ئونىنچى كۈنى بولىدۇ. شۇ كۈنى كىشىلەر جامەگە ۋېغىلىپ ھېيت نامىزى ئوقۇيدۇ. ئۆتكەندىن كېيىن، ئاياللار ئارا ھېيتلىشىش باشلىنىپ كېتىدۇ ۋە ھېيت چېيى ئۇيۇشتۇرىدۇ. بۇ ھېيت ئۈچ كۈنگىچە داۋاملىشىدۇ.

"ئۇيغۇر ئۆرپ-ئادەتلىرى" ناملىق كىتاپتىن ئېلىندى.

نامازدىن كېيىن ئۆيلىرىگە قايتىپ قۇربانلىق ئۈچۈن ھازىرلىغان ماللىرىنى سويىدۇ. ئۇنىڭدىن كېيىن قولۇم-خوشنا، ئۇرۇق-تۇغقان، ئەل-ئاغىنىلەر ئۆز ئارا ھېيتلىشىدۇ. ئۇيغۇرلاردا ھېيت بىلەن مۇناسىۋەتلىك بىرمۇنچە ياخشى ئادەتلەر شەكىللەنگەن. مەسىلەن:

1. ھېيتتىن بۇرۇن چوڭ تازىلىق قىلىنىدۇ. ئۆينىڭ تام-تورۇسلىرىنى، سېيىپ-ئۆينى تازىلايدۇ. زوررۇر تېپىلغاندا ئۆينى ھاك بىلەن ئاقارتىدۇ، كىر يۇيىدۇ. ئائىلىنىڭ چوڭ-كىچىك ئەزالىرى يۇيۇنۇپ تازىلىنىدۇ.

2. ئائىلە ئەزالىرى ھېيتلىق بىرەر قۇردىن يېڭى كىيىم كىيىدۇ. بولۇپمۇ كىچىك باللارغا يېڭى كىيىم قىلىپ بېرىپ، ئۇلارنى چىرايلىق ياساندۇرۇپ قويىدۇ.

3. ئاياللار ھېيتتىن بۇرۇن ھېيت ئۈچۈن ساڭزا، قىسقىچە، توقاچ ياقىدۇ ۋە تۈرلۈك تاتلىق-تۈرۈم قاتارلىقلارنى پىشۇرىدۇ. ھېيت كۈنى داستىخان ناھايىتى مول راسلىنىدۇ.

4. ئۇرۇق-تۇغقانلار ھېيتلاپ كەلسە، كىچىك باللارغا ھېيتلىق پۇل ئۇتقۇزۇپ قويىدۇ.

5. ھېيت نامىزى ئوقۇش ئۈچۈن جامەگە بارغۇچىلار غېرىپ-غۇرۋالارغا ئاللاھىدە سەدىقە بېرىدۇ.

6. ھېيت-بايراملارنىڭ ئەڭ ئېسىل خاسىيىتى شۇنىڭدىن ئىبارەتكى، ئۇرۇق-تۇغقان، ئەل-ئاغىنە ۋە قولۇم-خوشنىلار ئارىسىدا ئارازلىشىپ قېر-بىرىنىڭ ئائىلىسىگە ھېيتلاپ كىرىپ، ئوتتۇرىدىكى ئاداۋەتنى يۇيۇپ ياخشى بولۇشۇپ قالىدۇ.

7. ھېيتتا ئاياللار مېھمان كۈتۈش بىلەن بولۇپ، باشقىلارنىڭ ئۆيلىرىگە ھېيتلاپ كىرەلمىگىنى ئۈچۈن ئۈچ كۈن ھېيت ئۆتكەندىن كېيىن، ئاياللار ئارا ھېيتلىشىش باشلىنىپ كېتىدۇ ۋە ھېيت چېيى ئۇيۇشتۇرىدۇ. بۇ ھېيت ئۆتكىچە داۋاملىشىدۇ.

"ئۇيغۇر ئۆرپ-ئادەتلىرى" ناملىق كىتاپتىن ئېلىندى.

نورۇز بايرىمى

باھارنىڭ ئىنسانلارغا ئەكەلگەن خۇشاللىقى مۇناسىۋىتى بىلەن ئەنئەنىلىك ۋە دەبدەبىلىك ئۆتكۈزۈلىدىغان قەدىمى ۋە ئەنئەنىۋى مىللى بايراملىرىمىزدىن بىرى "نورۇز" بايرىمى بولۇپ، ئۇ ئۇيغۇر، قازاق، قىرغىز، ئۆزبېك، تاتار، تاجىك قاتارلىق ئوتتۇرا ئاسىيانىڭ قەدىمكى مىللەتلىرىگە ئورتاق بايرام ھېسابلىنىدۇ. "نورۇز" ئەسلىدە پارسچە سۆز بولۇپ، "باھار ياملىقى"، "تۇنجى باھار كۈنى" دېگەن مەنىلەرنى بىلدۈرىدۇ. بۇ بايرام قەدىمدىن باشلاپ شەمسىيە (كۈن) كالېندارى بويىچە قىش ئاخىرلىشىپ، باھارنىڭ باشلىنىش كۈنى (ھەر يىلى 3-ئاينىڭ 21-كۈنى) يەنى كۈن بىلەن تۈن تەڭلەشكەن باش باھارنىڭ بىرىنچى كۈنى ئۆتكۈزۈلىدۇ. "نورۇز بايرىمى" ئەسلى ماھىيىتى بىلەن يېڭى يىل بايرىمى بولۇپ، بۇ ئەنئەنىۋى بايرام ئۇيغۇرلارنىڭ تۇرمۇش ئادىتىدە ئىنتايىن چوڭ تەسىرگە ئىگە...

قەدىمكى ئەنئەنەلەردىن قارىغاندا، بۇ بايرامنىڭ ۋاقتى ئىككى ھەپتە، ھازىر كۆپرەك رايونلاردا "نورۇز" بايرىمى ئۈچ كۈن خاتىرىلىنىدۇ. "نورۇز" بايرىمىدا ئۆتكۈزۈلىدىغان ھەر خىل پائالىيەتلەر ھەمدە ئۇنىڭغا بېغىشلانغان "نورۇز نامە"لەرنىڭ مەزمۇنىدىن قارىغاندا، قىش-زىمىستاننى قوغلاش، ئامانلىق يېڭى باھارنى كۈتۈۋېلىش، يېڭى يىلنىڭ يېڭىچە خۇشاللىق ئەكېلىشىنى تىلەش، يېشىللىققا پۈركەلگەن تەبىئەتنى كۈيلەش، كىشىلەرنى ئىلىم-مەرىپەتكە ئۈندەش، ئىتتىپاق ۋە ئىناقلىقنى تەشەببۇس قىلىش، ساخاۋەتلىك ۋە دىيانەتلىك بولۇش قاتارلىق ئىلغار ئىجتىمائىي مەزمۇنلارنى ئەكس ئەتتۈرىدۇ. ئۇيغۇرلار ئارىسىدا "نورۇز" بايرىمىنىڭ قاچاندىن باشلانغانلىقى ھەققىدە ئېنىشەنچلىك تارىخى ماتېرىياللارغا ئىگە ئەمەسمىز. لېكىن "نورۇز" بايرىمى ھەققىدىكى كۆپلىگەن گۈزەل ئەپسانە-رىۋايەتلەرگە ئاساسلانغاندا، "نورۇز" بايرىمىنىڭ پەيدا بولۇشى ئۇيغۇرلار-نىڭ ئىسلام دىنىغا ئېتقاد قىلىشتىن بۇرۇنقى، كۆكتەڭرىگە چوقۇنغان دەۋرلىرى بىلەن مۇناسىۋەتلىك. كۆكتەڭرىگە ئېتقاد قىلغان ئاشۇ قەدىمكى ئۇيغۇرلار كۆكتە جىمىرلاپ تۇرغان يۇلتۇزلارنىڭ ئورۇنلىشىغا قاراپ، ئۇلارنى ئوخشاشمىغان سۈپەتلەر بىلەن تەرىپلەشكەن. ئۇلارنىڭ تونۇشىچە، ئاققۇزا (ئائۇرۇز، توقتى) يۇلتۇزلىرىنى ئىنسانلارغا بەخت ئاتا قىلغۇچى ئىلاھ، قوش، بېلىق (ئەرەپچە ھۇت) يۇلتۇزىنىڭ يوقىلىپ، ئاققۇزا (ئەرەپچە ھەمەل) ئىلاھىنىڭ باش كۆتۈرۈپ چىققان كۈنى بولغاچقا، بۇ كۈن ئىنسانلارغا بەخت ۋە تەلەي ئەكېلىدۇ، دېگەن ئەقىدە بويىچە، ئاققۇزا ئېيىنىڭ باشلانغان كۈنى "نورۇز" بايرىمى قىلىپ بەلگىلەنگەن. كۆپلىگەن تارىخى مەنبەلەردىمۇ "نورۇز" بايرىمىنىڭ ناھايىتى قەدىمكى دەۋرلەردىن باشلاپ خەلق ئارىسىدا ئەنئەنىلىك ئۆتكۈزۈلىدىغانلىقى ھەققىدە نۇرغۇن خاتىرىلەر قالدۇرۇلغان. "ئۇيغۇر ئۆرپ-ئادەتلىرى" ناملىق كىتاپتىن قىسقارتىلىپ ئېلىندى.

دولقۇن ياسىن
سېخىلىق ۋە پىششىقلىق
(ئەسسە)

مەن توقچىلىقنىمۇ، قەھەتچىلىكنىمۇ بېشىمدىن كەچۈرگەنمەن. ھەر ئىككىسى ئادەملەر ئۈچۈن چوڭ سىناق ئىكەنلىكىگە ئىشەنگەنمەن. سىناق تارازىسىنىڭ بىر تەرىپىدە سېخىلىق يەنە بىر تەرىپىدە پىششىقلىق تۇراتتى. بىز ئۇيغۇرلار سېخى خەلقمىز. ئەڭ ئاخىرقى بىر پارچە نېنىمىزنى باشقىلار بىلەن تەڭ بۆلۈپ يېيىش، ئۆزگىلەرنى قانىتىمىز ئاستىغا ئېلىش، ئۇلارغا باش پاناھ بولۇش قولىمىزدىن كېلەتتى. ھازىر بولسا بىزنى تەغدىر تەنىسى ئازاپلىماقتا؛ بىر چاغلاردا ئۆز ۋەتىنىغا پاتمىغان قانچە-قانچە سەييياھلارنى، قاچاقلارنى قۇچاق ئېچىپ قارشى ئالغانلار ئەمدى ئۆزى پاناھ ئىزدەپ قالدى. بىز باشقىلارنى خۇددى ئۆزىمىزدەك سېخى-ساخاۋەتلىك دەپ ئويلاپ، ئۇلارنىڭ كۆزلىرىگە ئۈمۈت بىلەن باقتۇق. ئەپسۇسكى، نېنىمىزنى تەڭ بۆلۈشۈپ يېگەنلەر، ۋەتىنىمىزنى بىللە سورىغانلار ئەمدى بىزنى كۆرمەسكە سالدى. ھىسداشلىق قىلىش ئۇياقتا تۇرسۇن، ئەكسىچە بەختىمىزگە شېرىك بولماقچىمۇ سىلەر، دەپ كۆكسىنى كېرىپ، بىز ئازاپتىن ئىڭراۋاتساق، قاقاھلاپ كۈلدى. مانا ساڭا سېخىلىق!

دوستۇم، ئەگەر سەن شۇنچە مەرت بولساڭ ئالدى بىلەن ئۆزەڭگە، داداڭغا، ئاناڭغا، بالاڭغا سېخى بول. ئۆزەڭنىڭ خەلقىڭگە سېخى بول. بىزنىڭ ئارىمىزدا ھازىرمۇ "ئىككى نان تاپسا، بىرىسىنى داپ قىلىپ چالىدىغان "مەرتلەر" ئاز ئەمەس. ئۇلار ئېغىر ئەھۋالغا چۈشۈپ قالغان ۋەتەنداشلىرىغا، قېرىنداشلىرىغا سېخىلىق قىلمايدۇ. ۋەتەن ھەققىدە، ئازاپ چېكىۋاتقان خەلقى ھەققىدە ئەمەلىي سىناققا دۇچ كەلگەندە دۇنيادىكى ئەڭ خەسىس، ئەڭ نامەرت ئادەمگە ئايلىنىدۇ.

ھە، دوستۇم، بىز ئۆزىمىزگە سېخى، ئىشىمىزغا پىششىق بولمىدىغان پەيتلەرنى بېشىمىزدىن كەچۈردۇق. ھايات بىزگە پىششىق بولۇشنىمۇ كېرەك ئىكەنلىكىنى تالاي كۆرسەتتىغۇ! ھېلىمۇ يادىمدا: 1949-يىلى بايرىقىنى ئۆزگەرتكەن خىتايلار "جۇڭگونىڭ غەربىي-شىمالىغا، ئۇلۇق ۋەتەن چېگراسىغا" دېگەن ناخشىسىنى ئېيتىپ، بىزنىڭ ۋەتىنىمىزگە كىرگەندە ئۆزىمىز قان تۆكۈپ، ئازات قىلغان ۋەتىنىمىزنىڭ دەرۋازىسىنى كەڭ ئېچىپ بەرگەن ئىدۇق. ئۇلار ئۆيىمىزگە كىرىۋېلىپ، ئۆزىمىزنى قوغلاپ چىقاردى. مانا ساڭا سېخىلىق!

بىز جەڭ قىلىپ ئالغان ئەركىنلىك، مۇستەقىللىق بايرىقىمىزنى باسقۇنچىلارغا سېخىلىق بىلەن بېرىۋەتتۇق. ئۆزىمىز قۇرغان قۇدرەتلىك ئارمىيەمىزنى تارقىتىۋەتتۇق. ئانا ۋەتەن غەزنىسىنىڭ ئاچقۇچىنى كەلگىندىلەرگە تۇتقازدۇق. مۇنداقمۇ سېخىلىق بولامدۇ؟! ھازىر لېۋىمىزنى چىشلەپ، دۈشمەنلىرىمىزنى مىڭ قاغىساقمۇ ئورنىغا كەلمەيۋاتىدۇ. خىتاي مۇستەملىكچىلىرى بولسا: "ھە، ئەخماق چەنتۇ! باچەنگە ئۇنىماي، چىچەنگە ئۇنىغان چەنتۇ! ئەدۇۋىكنى ھەجەب بەردۇق" دەپ ھېلىگەرلىك بىلەن كۈلمەكتە.

شۇنداق قىلىپ، بىز سېخىلىقىمىز بىلەن ساددىلىقىمىزنىڭ قۇربانى بولۇپ قالدۇق. ئەسلىدە ئۆز ئېتىڭغا ئۆزەڭنىڭ مىنگىنىڭ دۇرۇس ئىكەن. باشقىلارنى مىندۈرمە، باشقىلارغىمۇ مىنگەشمە! دۇنيادىكى ھەممە خەلقلەر شۇنداق قىلىدىكەن، بىز نېمە ئۈچۈن ئۇلار قىلغاننى قىلالمايمىز؟!

ئىللەت يوقالمىغىچە، مىللەت تۈزەلمەس

ئاخىرى. بېشى 1-بەتتە

توختايدىغان، جامائەت ئىشلىرىغا ئازراق بولسىمۇ كۆيۈنىدىغان سەھىيە ئارقىلىق ئۆزلىرىنىڭ ۋەتداشلىرىمىزنىڭ بارلىقىنى ئۈشبۇ تەلەپ، تەنقىد، تەكلىپ پىكىرلىرى بىلەن ئورتاقلىشىدۇ دەپ، ئۈمۈت قىلىمىز. قىنى ئەمىسە ھۆرمەتلىك گېزىتخان، گەپ سىزلەردە.

سۆزلەر كۆپىيىپ كەتتى، توي توغرىسىدا كېلىپ-كېتىدىغان "خالىي نىيەت" كىشىلەرنىڭ ئايىغى ئۈزۈلمەي قالدى. بويتاق ئوغلىنى توي قىلىپ ئۆيلەپ قويۇش قارارىغا كەلگەن ئابدۇراخمان مەخسۇم ھاجى خوتۇنى نىيازخان خېنىم بىلەن مەسلىھەتلىشىپ بۇ ئىشتا ئوغلىنىڭ رايىنى سىناپ كۆرۈش ئۈچۈن ئەرەمسما خېنىمغا ئىلتىماس قىلدى. نىيازخان خېنىم ئاپىسى ئەرەمساخېنىمغا دېدى:

-ئاپا، ئابدۇخالىق ئۆزلىرىنى ناھايىتى ياخشى ھۆرمەتلەيدۇ. گەپلىرىنىمۇ يېرماس، ھازىر ئۇ ھۇجرىسىدا دەم ئېلىۋاتىدۇ، ئۆزلىرى توي توغرىسىدا مەسلىھەتىمىزنى ئۇنىڭغا دەپ بىر ماقۇل كەلتۈرۈپ بەرسىلە.

-بولىدۇ، شۇنداق بولسۇن، بۇ تازا جېنىمدىكىدەك گەپ بولدى. بۇ ئىشقا مېنىڭمۇ خېلى ۋاقىتلاردىن بۇيان ئىچىم پۇشۇپ تۇرغان. ئابدۇخالىقنى ئالدىمغا چاقىرىڭلار، مەن ئۇنىڭ تومۇرىنى بىر تۇتۇپ باقاي. بىزنىڭ كېيىمىزگە ئىمۇ بويۇن تولغىماس، -دېدى. نىيازخان خېنىم ئابدۇخالىق ئۇيغۇرنى چاقىرىپ چۈشۈپ ئۆزى غىلاپ قىلىپ ئۆيدىن چىقىپ كەتتى. پۇرسەتنى غەنىمەت بىلگەن موماي تىنىمسىز سالام-سائەتتىن كېيىنلا دەرھال گەپ باشلىدى:

-ئابدۇخالىق بالام، تەقدىرى ئاللا شۇنداق بولىدىكەن، بىز بەندىلەرنىڭ ئۇنىڭغا ئەلھۆكمىللا دەپ رازى بولۇپ كەتمەكتىن باشقا چارىمىز يوق. رەخمەتلىك ئايىمخان قازالاپ كەتكىلىمۇ بىر يىلدىن ئېشىپ قالدى. يالغۇزچىلىق ناھايىتى تەس بالام، ھوجرىلىرىدا ھەمراھسىز، يالغۇز ياتسىلا يامان بولىدۇ. خۇدانىڭ ئالدىدا گۇناھكار بولۇپ قالىدىغان گەپ. خۇدايىم بۇيرىسا يۇرتىمىزنىڭ بەزىدىن ئالىملا، كاتتا بايلىرى ئۆزلىرىنى "بالا قىلىۋالساق" دېيىشىۋاتىدۇ. ئەرەمسما خېنىم سۆزلەشتىن توختاپ سىنچى كۆزلىرى بىلەن نەۋرە ئوغلىنىڭ ئۇيقۇسىزلىقتىن قىزىرىپ كەتكەن كۆزلىرىگە تىكىلدى. ئۇ "يۈزى ئون بەش كۈنلۈك تولۇن ئايدەك دەپ- دۆگىلەك تۇرىدىغان بىر ئوغۇل ئىدى. بۇ بالام بۇ ئۇۋالغا ئەجەب بىر سەپ-سالماپتىمىنا. جۇدايلا قاپتىغۇ. توۋا خۇدايىم ئانارەدەك قىپ-قىزىل تۇرىدىغان مەڭزىلىرى ساغىرىپ خېلىلا تارتىلىپ قاپتۇ، بۇ بالا جۇمۇ" دېگەنلەرنى كۆڭلىدىن ئۆتكۈزدى، موماي قېنى كېيىمگە نېمە دەپ جاۋاپ بېرەر؟ دېگەندەك قىلىپ بىر پەسكىچە ئۈزىدى. نەۋرە ئوغلىمۇ ئېغىز ئاچماي ئولتۇرۇۋەردى. جىمجىتلىقنى موماي بۇزدى:

-گەپ قىلمايلاغۇ بالام، -دېدى ئەرەمساخېنىم سۆزىنى داۋام ئېتىپ، -ئۆزلىرىنى كۈيئوغۇل قىلىۋالساق دېيىشىۋاتقان كاتتىلىمىزنىڭ خان قىزلىرىدىن بىرىنى تاللاپ "بولىدۇ" دېسىلە خۇدايىم بۇيرىسا ئۆزلىرىنى بۆلەكتىن توي قىلىپ ئۆيلەپ قويايلى. ھەي بالام، توققۇز ئاي توققۇز كۈن قورساق كۆتىرىپ، بالا چوڭ قىلماق ئوڭايمۇ؟ "قىزىمىزنى سىلەرگە بېرىمىز" دەپ ئېغىز ئاچماق ئوڭايمۇ؟ ئەرەمساخېنىم ئۈمىدۋارلىق بىلەن نەۋرىسىنىڭ ئاغزىغا قاراپ جاۋاپ كۈتتى، نەۋرە ئوغۇل ئېغىر-بېسىقلىق بىلەن ئانىسىغا ئۆز مۇددىئاسىنى چۈشەندۈرۈشكە باشلىدى:

-مۆتىۋەر كاتتىلارنىڭ ھەممەتلىرىگە كۆپ رەخمەت، ھەر قايسىلىرىنىڭ ياخشى كۆڭۈللىرىگىمۇ رەھمەت، ئانا مەن كۆڭلۈمدىكى كېيىمنى ھېچقاچان ئۆزلە-دىن يوشۇرۇپ باقمىغان. جان ئانا، ھەر قايسىلىرى بىلىشمەيۋاتامىلا، ھازىرچە تويغا ھەۋەس قىلىدىغان چاغمۇ؟ ھازىر جاھاندا نېمە ئىشلار بولۇۋاتىدۇ؟ ئەل-يۇرت نېمە بولۇۋاتىدۇ؟ خەلقىمىز قانداق ئازاب-كۈلپەتلەرنى چېكىۋاتىدۇ؟ مەن قانداقمۇ ئۇلارنى ئويلىماي تۇرالايمەن؟ ئۆزىنى "مەن ئەلنىڭ ئوغلى" دەپ ھېسابلايدىغان بىر ئەر ئۆز مەشۇقىنى، ئۆز خۇشاللىقىنى، ئۆز بەختىنىلا ئويلىسا بولامدۇ؟ ئۇ بەك چاكىنىلىق، بىمەنىلىك بولمامدۇ؟ مەن تويلىنىش ئەمەس، ئالدى بىلەن ئازاب ئىچىدە تۇرغان خەلقىمنى ئويلىشىشىم كېرەك. ئانا، ئۆزلىرى ئابدۇخالىق سۆزۈمنى ئاڭلىمىدى دەپ خاپا بولمىسىلا، مېنى توي قىلىشقا ساپىي قىلغۇچىلارغا "ئۇ مەن ھازىرمۇ مەرھۇمە ئايىمخاننىڭ تەزىيىسىدىمەن" دەپ يورۇۋېتىپ، ھازىرچە ئۆيلەنمىگىدەك دەپ قويسىلا. نەۋرە ئوغلىدىن بۇنداق جاۋابنىڭ چىقىشىنى كۈتمىگەن ئانا بىر ھازا ئۈندىمەي ئولتۇرۇپ قالدى. ئۇ بىر پەستىن كېيىن ئۇلۇغ كىچىك تىنىپ قويۇپ بېشىنى لىڭشىتىپ دېدى:

-بولىدۇ بالام، ئالدىرىغان شەيتاننىڭ ئىشى، خۇدايىم بۇيرىسا ئالدىرىماي تىنمەي، ئەتە ئۆگۈنلۈككىچە تىرەنرەك ئويلاپ باقسىلا. ئارىدىن ئازىن بەش كۈن ئۆتۈپ ئابدۇخالىق ئۇيغۇرنىڭ دوستلىرىدىن ھسامىدىنباي، ھەبىبۇللا ئەپەندى ئۇنى يېڭى شەھەرنىڭ غەربىدىكى پولۇ-چىنىڭ تاللىقىغا تەكلىپ قىلدى. باراقستان تالنىڭ سايىسىدا ئولتۇرۇپ ھەبىبۇللا ئەپەندى توي ئىشىدىن گەپ ئاچتى. ھسامىدىنباي يېڭى شەھەر، كونا شەھەردىكى بىر قانچە بايلارنىڭ خان قىزلىرىدىن چېكىپ تۇرۇپ بىرىنى تاللاۋېلىش توغرىسىدا مەسلىھەت بېرىشنى. ئىككى دوست بىرى توختىسا بىرى سۆزلەپ ئۇنى ماقۇل كەلتۈرۈشكە كۆپ ھەرىكەت قىلىشتى. ئابدۇخالىق ئۇيغۇر دوستلىرىغا كەسكىن ھالدا دېدى:

-ئاتام بىلەن ئاپام ئوغۇل ئۆيلەپ توي قىلىشقا شۇنچە ھەۋەس قىلىشىپ كەتكەن بولسا ئىنىم ئابدۇقەييۇمنى ئۆيلەپ تۇرسۇن، مەن ھازىرچە ئۆيلەنمەي. ھسامىدىنباي مەنىلىك قاداپ ھەبىبۇللا ئەپەندىگە كۆز قىسىپ قويدى. ھەبىبۇللا ئەپەندى ئابدۇخالىق ئۇيغۇردىن سورىدى: -ئەزىز بۇرادەر، ئۆزلىرىنىڭ تويلىرىنى قاچان ئويناپىمىز بولمىسا؟

-مەن ھازىرچە ئۆيلەنمەيمەن. سىلەرگە يۈرەك سۆزۈمنى ئېيتسام خەلقىم قاچان زۇلۇم-كۈلپەتتىن قۇتۇلۇپ ئەركىنلىك ھۆرلۈككە ئېرىشىدۇ، ئەشۇ كۈنى مېنىڭ تويۇم بولىدۇ، - ئابدۇخالىق ئۇيغۇر تىنىمسىز شاقىراپ ئېقىۋاتقان سۇغا قاراپ شۇنداق دېدى-دە، ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى.

ئابدۇرېھىم ئۆتكۈرمۇ بىزگە ئۆتۈەندىكى مىسرالارنى قالدۇرۇپ كەتكەن:

"ئاۋايگاھ ئىزدىمەسمەن ھېچ، مېنىڭ ھىجرىتىكە مەيلىم يوق،
مۇشۇ تۇپراق، ئانا تۇپراق مۇقەددەس سەجدىگاھىمدۇر.
مۇنداق مىسرالار ئۆزلىكىدىن پەيدا بولۇۋەرمەيدۇ، ئەلۋەتتە.

ئۇنىڭغا ئۆرتەكە بولىدىغان ئاساسىي سالىدىغان سۆزلەر، بىز قۇتلۇق بىلىپ ئەتىۋارلايدىغان ئىسلام دىنىمىز ئەھكاملىرىدا ھەج قىلىشقا مۇناسىپ ئاللا-ئاتاللا بەندىلىرىنىڭ تولىسابولمايدىغان ئالتە شەرتلىرىنىڭ بىرى، "ئازات ئەركىن ياشاۋاتقان كىشى ھەج قىلسا بولىدۇ" دەپ قەيت قىلىنغاندەك. دېلە يۇقارقى مىسرالار ئىگىلىرى: "... بىزمۇ بىر كۈنى ئۆز ئەركىنلىكىمىزنى قولىمىزغا ئالىمىز، ھۆر ياشايمىز. ئەنە شۇ چاغدا بىزمۇ ئەل قاتارى ئۆز بايرىقىمىزنى كۆتىرىپ ھەجگە بارىمىز..." دەپ ئۈمۈت بىلەن كۆرۈشنى داۋام قىلىۋاتقان ئىنسانلار قاتارىدىكىلەردۇر.

ئابدۇخالىق ئۇيغۇرى ھەققىدە ھېكايىلەر

ئابدۇخالىق ئۇيغۇرنىڭ رەبىقىسى ئايىمخان 1929-يىلى 24 يېشىدا مەڭگۈلۈك ئالەمدىن ئۆتتى. (ئۆمۈرلۈك ئاشىقى). ۋاپادار يارىنى ئائىلىۋى تۇرمۇشىنىڭ تۈۋرۈكى دەپ بىلگۈچى شائىر چەكسىز مۇسىبەت، قايغۇ دېڭىزىغا غەرق بولدى. جۇدالىق ئازابىدا يۈرىكى ئۆرتەنگەن شائىر سۆيۈملۈك ۋاپادارنى زۇلۇم-زورلۇق، نادانلىق، جاھالەت ئىسكەنجىسىدىكى يىرىكىنىشلىك زاماندا ياشاشنى ئومۇس ۋە خورلۇق ھېس قىلىپ ئەرشكە سەپەر قىلغان پەرىزات ھېساپلايتتى. ئۇ ھامان مەرھۇمە بىلەن "پىراق ئوتىدا مەڭگۈ بىللە كۆيۈپ، بىللە ياشايمەن" دەپ ئويلايتتى. شائىر خۇددى گۈلشەندىن ئايرىلغان ھەسرەتلىك بۇلبۇلنىڭ ئەلەملىك پىغانىدەك ئۆمۈرىدىكى ئەڭ ئېغىر مىنۇتلارنى باشتىن كەچۈرۈۋاتقان قەيسەر، ئىرادىلىك ئادەمنىڭ سادىسىز يىغا ۋە ئازابلىق كۆكىنىشنى ئەسلىتىدىغان، ماتەملىك قەلبىنىڭ لېرىك زارى بولغان مەنىۋالىق ئازابىنى چېكىپ ۋاپادار مەشۇقىنى ئەسلىگىنىدە تۆۋەن ئاۋازدا، ناھايىتى كۆڭلۈك ھاياجان بىلەن تۆۋەندىكى مىسرالارنى ئوقۇيتتى:

-ياخشىلاردىن ياخشىراق بىر بىباھا يولداش ئىدىڭ، مەجنۇنىڭ لەيسىدەك دەرداش ئىدىڭ، سىرداش ئىدىڭ. بۇ جاھاننىڭ لەززىتىگە سەن ئىدىڭ تەم بەرگۈچى، ھەر گۈزەل بىر مەنزىرە بولسا ئاكايەم بەرگۈچى. غۇنچىغا كىم ئاغرىماس، كەتسە سېچىلماستىن ئۇرۇپ گۈل تۇرۇپ كەتتە تىلشىلىدىك جىسمىن گۈلۈم، روھان ھامانە بىرگە بول، ھەم يىراقتۇر، ھەم ئېغىردۇر تۇرمۇشتا قالغان ئۇشبۇ يول. ئابدۇخالىق ئۇيغۇر مەرھۇم ئايىمخانغا بولغان چوڭقۇر مۇھەببەت ۋە ھۆرمىتىنى ئالىيجاناب، پاك قەلبىدە كىرگونىدۇرماستىن ساقلاپ بىر يىلغىچە ئۇنىڭ پاك روھىغا قارلىق تۇتۇپ، ئويۇن-تاماشا، توي-تۆكۈنلەرگە بېرىشنى تەرك ئەتتى. ئابدۇخالىق ئۇيغۇر پاك ئالىيجاناب ئەخلاقىي پەزىلەتكە، ئەل ئىچىدە يۈكسەك ئابرويى ئىناۋىتىگە ئىگە، قەددى-قامىتى كېلىشكەن، مەرد، جىگەرلىك يىگىت بولغاچقا ئۇنىڭغا قىزىقىدىغانلار كۆپ ئىدى. تۇرپاننىڭ داڭدار سودىگەر، بايلىرىدىن بىر قانچىسى بىر-بىرىدىن خۇپىيانە ھالدا ئابدۇراخمان مەخسۇم ھاجى ئائىلىسىگە كىشى كىرگۈزۈپ، ئۆزلىرىنىڭ رىسىدە بولۇپ بويىغا يەتكەن خان قىزلىرىنى شائىرغا بېرىدىغانلىقىنى بىلدۈرۈشتى. ئوغلىنىڭ مىجەز-خۇلقىنى ئوبدان چۈشىنىدىغان ئاتا-ئانا ئەزىز پەرزەنتىنىڭ ئازابلىق يۈرىكىنى پۇچىلىماسلىققا تىرىشاتتى، ئۇلار "قىزىمىزنى كىلىنلىككە بېرىمىز" دېگۈچى كىشىلەرنىڭ ئەلچىلىرىگە كۆيۈپ- كۆپ رەھمەت ئېيتىپ، ئۇلارنى ھۆرمەت-خالىق بىلەن ناھايىتى تەستە ئۇزىتاتتى. بۇ خۇسۇسىدىكى گەپ-سۆزلەرنى بولسا ئوغلىدىن خۇپىيانە تۇتاتتى. بىراق مەرھۇم ئايىمخاننىڭ يىل نەزىرى ئۆتكەندىن كېيىن توي خۇسۇسىدىكى گەپ-

يۇرتىمىزنىڭ مەككىدىكى راباتلىرى

مەن مەككىگە بېرىپ ئۈچ كۈندىن كېيىن، ئىلگىرى پاكىستاندا مەن بىلەن بىر مەكتەپتە ئوقۇغان، كېيىن مەككىدە ئولتۇراقلىشىپ قالغان خوتەنلىك ساۋاقدىشىم، مەرھۇم شائىر بىلال ئەزىزىنىڭ جىيەنى سىراجىدىن بىلەن بازاردا ئۇچرىشىپ قالدىم. ئىككىمىز قۇچاقلىشىپ كۆرۈشۈپ كەتتۇق. ئۇ تولىمۇ ھاياجانلانغان ھالدا:

-كەچۈر ئاداش، سېنى كەيتۇ دەپ ئاڭلاپ شۇ كۈنى كەچتىلا مەككىدىكى خوتەن رابات، قەشقەر رابات، ئاتۇش رابات، كۇچا رابات... ھەتتا توققۇزاق راباتلارغا بېرىپ ئىزدىمىگەن يېرىم قالمىدى، لېكىن تاپالمىدىم. بۈگۈن ئەجەبمۇ ياخشى ئۆزۈڭلا ئۇچراپ قالدىڭ... ئەتىكەندىن بېرى بازار ئارىلاپ ئىسسىقتا ئۇسساپمۇ قالغانسەن، يۈر، ئاۋۇ دۇكانغا كىرىپ ئۇسسۇلۇق ئىچەيلى، -دەپ مېنى ئۆزى كىچىك، لېكىن تولىمۇ پاكىز بىر دۇكانغا باشلاپ كىردى. مەن ئۇنىڭ بىلەن سوغۇق ئىچىملىك ئىچكەچ:

-بايىتىن بىر مۇنچە راباتلارنىڭ ئىسمىنى ئاتىدىڭ، مەككىدىمۇ بىر ئۇيغۇرلارنىڭ شۇنچە كۆپ راباتلىرى بارمۇ؟- دەپ سورىدىم ھەيرانلىق بىلەن ئۇ قاقاقلاپ كۈلۈپ كېتىپ:

-ھەي ئاداش، ئۇنتۇپ قالدىڭمۇ، بىز پاكىستاندا ئوقۇۋاتقان چاغدىمۇ ئۇ يەردە خوتەن رابات، قەشقەر رابات دەيدىغان ئىككى چوڭ رابات بولىدىغانغۇ. شۇنىڭغا ئوخشاش، بۇ يەردىمۇ بىر قانچە يۇرتنىڭ راباتلىرى بار. مەدىنىدىمۇ ھەم شۇنداق. بىز خەقنىڭ قېنىمىزغا سىڭىپ كەتكەن يۇرتۋازلىق ئىللەتىمىزنى سەن مېنىڭدىن ئوبدانراق بىلىسەنغۇ. بىز ۋەتەندە ۋىلايەت بىلەن ۋىلايەت، ناھىيە بىلەن ناھىيە، يېزا بىلەن يېزا، كەنت بىلەن كەنت، مەھەللە بىلەن مەھەللە، كوچا بىلەن كوچا بويىچە يۇرتۋازلىق قىلغاننى ئاز دەپ،

"...ئۆز مەملىكەتلىرىگە ئىگە بولغاندا، سىزلەرنىڭمۇ مۇستەقىل تېلې-رادىو شىركەتلىرىڭلار ئىشلەشكە باشلايدۇ. سىزلەرمۇ شۇ چاغدا مانا موشۇنداق مۇراسىملەردە، خوشاللىق كۈنلىرىڭلاردا قىرغىزىستان تېلې-رادىو شىركىتىمىزنى، بۈگۈنكى كۈننى ۋە بىزلەرنىمۇ ئۇنتىماي، ئەسلەپ قويارسىزلەر" قىرغىزىستان تېلې-رادىو كورپوراتسىيەسىنىڭ مۇئاۋىن پرېزىدېنتى بايما جاپار قىزى سۆتېنوۋا.

ئىككى خەلىق دوستلىقى مەڭگۈلۈك ئىكەنلىكىنىڭ يەنە بىر ئىپادىسى

قىرغىزىستان رادىوسىدا ئۇيغۇر مەدەنىيەت ھەپتىلىكى ئۆتكۈزۈلدى. بۇ بىر ھەپتىلىك جەرياندا، كۈنىگە نەچچە قېتىم قىرغىزىستان رادىوسى ئارقىلىق، ئۇيغۇر جامائەتچىلىكىنىڭ ھەر ساھا ئورۇنلىرىدىكى ("ئىتتىپاق"، ئاقساقاللار كېڭىشى، رادىو، تېلېۋىدىنيە، گېزىت، يازغۇچىلار...) مەسئۇل خادىملىرى بىلەن ئۆتكۈزۈلگەن سۆھبەتلەر، ناخشا-سازلار ياڭراپ تۇردى. بۇ ھەپتىلىكنىڭ ئاياقلىشىشىغا ئۇلۇنۇپ، قىرغىزىستان تېلې-رادىو كورپوراتسىيەسى ئۇيغۇر بۆلۈمىنىڭ تەسىس قىلىنىشىنىڭ 5 ژىل تولغان كۈنى نىشانلاندى. موشۇ مۇناسىۋەت بىلەن 27-مارت جۈمە كۈنى، خەلىقپەرۋەر ياش تىجارەتچىلىرىمىزدىن بولغان تۇرسۇنتاي سەلىموۋ ئۆزىنىڭ "مەدىنە" ناملىق كافىسىدە كەچلىك زىياپەت ئۇيۇشتۇردى. زىياپەتكە قىرغىزىستان جۇمھۇرىيىتىنىڭ مۇئاۋىن باش مىنىستىرى جانىغاراچېۋا مىرا كومىلبېۋنا، قىرغىزىستان تېلې-رادىو كورپوراتسىيەسىنىڭ پرېزىدېنتى قارىپقۇلوۋ ئامانبېك قارىپقۇلوۋىچ، قىرغىزىستان تېلې-رادىو كورپوراتسىيەسىنىڭ مۇئاۋىن پرېزىدېنتى بايما جاپار قىزى سۆتېنوۋالار باشلىق رېژىسسورلار، پرودىيۇسېرلار، بۆلۈم باشلىقلار ۋە ئوپېراتورلار بولۇپ 40قا يېقىن، ئۇيغۇر جامائەتچىلىكىدىن پروفېسسور ئەزىز نارىنباييۇ، قىرغىزىستان ئۇيغۇرلار جەمئىيىتى "ئىتتىپاق" رەئىسى نىغمەتھاجى بوساقوۋ، ئاقساقاللار كېڭىشىنىڭ رەئىسى سۇلتانھاجى ئەيسا، ئاياللار كېڭىشىنىڭ رەئىسى گۈلئايىمھاجى، قىرغىزىستان يازغۇچىلار ئىتتىپاقى يېنىدىكى ئۇيغۇر يازغۇچىلار بۆلۈمىنىڭ باشلىقى جامالدىن قاسىم... قاتارلىق 30 دىن ئارتۇق كىشى ۋە تۈركىيەدىن كەلگەن مېھمان غوجەخمەت قەشقەرىلار قاتناشتى. قىرغىزىستان دۆلەتلىك رادىو ئاڭلىتىشىنىڭ بىرىنچى پروگراممىسى بويىچە ئۇيغۇر مەدەنىيىتىنىڭ ھەپتىلىكى، ئۇيغۇر تىلىدا ئېلىپ بېرىلىۋاتقان رادىو پروگراممىنىڭ 5 ژىللىقىنى نىشانلاش-بۇ ئۆزىلا بىز ئۈچۈن قوشلاپ كەلگەن خوشاللىق ئىدى. موشۇنداق خوشاللىقلار ئىلكىدە تەۋرىنىپ (زىياپەتنىڭ ئۇيغۇر ئىشتىراكچىلىرى) ئولتارساق، مۇئاۋىن باش مىنىستىردىن باشلاپ بىرىنىڭ كەينىدىن بىرى تەبرىك سۆزگە چىققان تېلې-رادىو كورپوراتسىيەسىنىڭ زىياپەتكە داخىل بولغان بارلىق دىگىدەك ئەزالىرى-قىرغىز دوستلىرىمىز، قىرغىزىستان رادىوسى ئۇيغۇر بۆلۈمىنىڭ رېداكتورى خەيرىنسا تۇردىيېۋانى ۋە بىزنى بۇ بايرىمىز بىلەن تەبرىكلەپ (قىرغىزىستان ھۆكۈمىتى، قىرغىزىستان رادىوسىدا ئۇيغۇر تىلىدا ئاڭلىتىش بۆلۈمىنى ئۇيۇشتۇرۇپ بېرىشتە، قىرغىزىستاندىكى ئۇيغۇر ئاھالىسىنىلا ئەمەس، بارلىق ئۇيغۇر خەلقىنى نەزەردە تۇتقان، ئەلۋەتتە. شۇڭلاشقىمۇ، ئۇ بىر پۈتۈن مىللەت ئۈچۈن خىزمەت قىلماقتا. شۇڭلاشقىمۇ بۇ بايرام-ئۇيغۇر خەلقىنىڭ كىچىك بولسىمۇ، بىزگە چوڭ خوشاللىقلار بەخش ئەتكەن بايرامدۇر) ئۇيغۇر خەلقىنىڭمۇ، قىرغىز خەلقىگە ئوخشاش، يېقىن كۈنلەردە ئۆز ئەركىنلىكىگە، مۇستەقىللىقىغا ئېرىشىدىغانلىقىغا ئىشىنىدىغانلىقىنى ۋە چوڭ-چوڭ بايراملارنى بىللە ئۆتەپ، ئۇيغۇر خەلقىنىڭ بەختلىك كۈنلىرىنى تەبرىكلەپ، بىللە خوشاللىنىدىغانلىقلىرىنى ھەر بىر ناتىق ئايرىم-ئايرىم تەكىتلىشىپ ئۆتۈشتى.

بۇ چىن كۆڭلىدىن چىققان ئوتلۇق تىلەكلەر، بىزنىڭ خوشاللىقىمىزنى ھاياجانلارغا ئۇلاپ، ئارزۇ-ئۈمۈتلىرىمىزنى تېخىمۇ ئۇلغايتتى. يۇقىرىدىكىدەك تەبرىك، تىلەكلەردىن سىرت تېلې-رادىو كورپوراتسىيەسىنىڭ پرېزىدېنتى ئامانبېك قارىپقۇلوۋىچ، قىرغىزىستان تەۋەسىدىكى ئۇيغۇر ئاھالىسىنىڭ قىرغىزىستان ئۈچۈن كۆرسىتىپ كېلىۋاتقان خىزمەتلىرى توغرۇلۇق ئالاھىدە توختۇلۇپ، مۇنداق دېدى:

"...مەسىلەن، قىرغىزىستان ئاكادېمىيەسىنىڭ مۇخبىر ئەزاسى، پروفېسسور ئەزىز ئىساجانوۋىچنىڭ قولىدا بىلىم ئالمىغان، لېكسىيەسىنى تىڭشىمىغان قىرغىز ئالىملىرى، جەمئىيەت ئەربابلىرى كامدىن-كام. بىز ئەزىز ئىساجانوۋىچنى قانچە ھۆرمەتلىسەك، ئۇلۇغلىساق ئەرزىيدىغان ئادەملىرىمىزنىڭ بىرى. بىز مۇنداق ئادەملىرىمىز بىلەن ھەقلىق ھالدا پەخىرلىنىمىز..." زىياپەتنىڭ باشتىن ئاخىرىغىچە سۆزگە چىققۇچىلار ئايىغى ئۈزۈلمىدى. ئۇلار يۇقۇرىقىدەك تىلەكلىرى بىلەن، بۇ سورۇن سەۋەپكارى خەيرىنسا تۇردىيېۋانى تەبرىكلەپ، ھەر خىل ماددىي سوغىلىرىنى، دەستە-دەستە گۈل، گۈلدەستىلىرىنى تەقدىم قىلىشلىرى بىلەن بۇزىياپەتنى بىر تەنتەنىگە ئايلاندۇرۇۋەتتى. بۇ مۇراسىمگە ماسلىشىپ، ھەر مىللەت ناخشا-سازلىرى بىلەن، قىرغىزىستان دۆلەتلىك فىلورمونىيەنىڭ سالىستى سۇلتان كەرىموۋ ئۆز ماھارىتىنى نامايىش قىلىپ زىياپەت روھىنى تېخىمۇ ئۈستۈن دەرىجىگە كۆتۈرۈپ تۇردى. زىياپەت ئاخىرىدا سۆزگە چىققان خەيرىنسا تۇردىيېۋا، مېھمانلار ھۆرمىتىگە سالغان زىياپەت داستىخىنى ئۈچۈن، تۇرسۇنتاي سەلىموۋقا كۆپتى-كۆپ رەخمەتلەر ئېيتىمشى بىلەن بۇ زىياپەتكە قاتناشقان مۇئاۋىن باش مىنىستىر ۋە كورپوراتسىيە رەھبەرلىرى باشلىق بارلىق مېھمانلارغا مىننەتدارچىلىقىنى بىلدۈردى. بۇ مىننەتدارچىلىق-قىرغىزىستان ھۆكۈمىتىنىڭ، قىرغىز خەلقىنىڭ قىرغىزىستاندىكى ئۇيغۇر ئاھالىسىگە، دىمەك، ئۇيغۇر خەلقىگە كۆرسەتكەن ئىززەت-ھۆرمىتىگە، سىياسىي كەڭچىلىكىگە قارىتا بىلدۈرگەن مىننەتدارچىلىقى بولۇپ، بۇ بىر خەلقنىڭ يەنە بىر خەلىق نامىغا چىن قەلبىدىن چىققان تەشەككۈرلىرى ئىدى. بۇ، قان قېرىنداش قىرغىز ۋە ئۇيغۇر خەلقلىرى دوستلىقىنىڭ مەڭگۈ ئىكەنلىكىنىڭ ئىپادىسىدۇر.

ئۆز خەلقى ئۈچۈن بىر كىشىلىك خىزمەت قىلىش ھەر بىر ئىنساننىڭ بۇرچى، ۋەزىپىسى دەيمىز. لېكىن، بۇ قۇتلۇق ۋەزىپىنىڭ ھۆددىسىدىن چىقىش ھەممىلا ئادەمگە نىسىپ بولىۋەرمەيدىكەن، بۇ ھەممىلا ئادەمنىڭ قولىدىن كېلىۋېرىدىغان ئىش ئەمەسكەن. خەيرىنسا تۇردىيېۋانى ئەنە شۇ قۇتلۇق ۋەزىپىنىڭ ھۆددىسىدىن ئۇتۇقلۇق چىقىپ كېلىۋاتقانلار قاتارىدا دەپ بىلىمەن. تۆۋەندە قىرغىزىستان تېلې-رادىوسى ئۇيغۇر تىلىدا ئاڭلىتىش بۆلۈمىنىڭ تەسىس قىلىنىشىغا 5 يىل تولۇش مۇناسىۋىتى بىلەن خەيرىنسا تۇردىيېۋا نامىغا، جاي-جايلاردىن كەلگەن تەبرىك خەت، تېلېگراممىلار:

قىرغىزىستان رېسپۇبلىكىلىق مىللىي تېلې-رادىو كومپانىيەسىگە: ياش گۋاردىيە بۇلۋارى 59 ئۆي، بىشكەك، قىرغىزىستان.

ھۆرمەتلىك رەھبەرلەر ۋە مۇناسىۋەتلىك ئورۇنلار، شەخسلەرگە. قىرغىزىستاندا ئۇيغۇر تىلىدا رادىو ئاڭلىتىشىنىڭ 5 ژىللىقىنى خاتىرىلەۋاتقان بۇ كۈنلەردە، بىز تۈركىيەدە ياشاۋاتقان ئۇيغۇرلار، قىرغىزىستان رېسپۇبلىكىسىغا، رېسپۇبلىكىلىق مىللىي تېلې-رادىو كومپانىيەسىگە بولغان مىننەتدارلىقىمىزنى ئىپادە قىلىشتىن ۋە قىزغىن قېرىنداشلىق سالامىمىزنى يوللاشتىن ئىپتىخار ھېس قىلماقتىمىز. مۇستەقىل قىرغىزىستان ھۆكۈمىتى، قىرغىزىستاندا ياشاۋاتقان ئۇيغۇر خەلقىنىڭ تىلىنى، مىللىي ئۆرپ-ئادىتىنى، مىللىي مەدەنىيىتىنى گۈللەندۈرۈش مەخسىتىدە قىلىنىۋاتقان بۇ خىزمەتلەر، دۇنيانىڭ ھەر قايسى جايلىرىدا ياشاۋاتقان ئۇيغۇرلارنى بەۋاقۇلئاددە مەمنۇن قىلماقتا. بولۇپمۇ، ئۇيغۇرلارنىڭ ئانا ۋەتىنى شەرقىي تۈركىستاندا، ئۇيغۇر، قازاق، قىرغىز قاتارلىق يەرلىك قېرىنداش خەلقلەرنىڭ دىنىنى، تىلىنى، مىللىي ئۆرپ-ئادەتلىرىنى، مىللىي مەدەنىيىتىنى، ھەتتا ئۆزلىرىنى مىللەت سۈپىتىدە يوق قىلىۋېتىشتىن ئىبارەت فاشىزىملىق سىياسەت قىزىل خىتاي ھۆكۈمىتى تەرىپىدىن يىلانلىق، سىستېمىلىق بىر شەكىلدە يۈرگۈزۈلىۋاتقان بۇ كۈنلەردە، مۇستەقىل قىرغىزىستان دۆلىتىنىڭ، ئۇيغۇر خەلقىگە بولغان قېرىنداشلىق ئىپادىسى، ئۇيغۇرلارنىڭ تارىخىدا، ھەتتا دۇنيا مەدەنىيەت تارىخىدا باشقىلارغا ئۈلگە بولارلىقتەك پارلاق بىر سەھىپە بولۇپ قالغۇسى. ئۇيغۇر تىلىدا ئاڭلىتىۋاتقان بۇ رادىونىڭ قىرغىزىستاندا ياشاۋاتقان ئۇيغۇرلارلا ئەمەس، دۇنيانىڭ باشقا يەرلىرىدە ياشاۋاتقان بارلىق ئۇيغۇرلارغىمۇ ناھايىتى كۆپ پايدىسى بولماقتا. بىز توغرا خەۋەرلەرنى سىزلەرنىڭ رادىئويىڭىزدىن ئاڭلاۋاتىمىز. بۇنىڭدىن كېيىنمۇ، ئۇيغۇر تىلىدىكى بۇ ئاڭلىتىشىڭىزلارنىڭ داۋام قىلىنىشىغا ۋە تېخىمۇ يۇقىرى سەۋىيەگە يېتىشىگە تىلەكداشمىز. ياشىسۇن قىرغىزىستان رېسپۇبلىكىسى! رېسپۇبلىكىلىق مىللىي رادىو كومپانىيەسىدە ئىشلەۋاتقان بارلىق رەھبەر ۋە خىزمەتچى خادىملارنىڭ ئىشىغا ئۇتۇقلۇق، ئۆزلىرىگە سالامەتلىك ۋە ئۇزۇن ئۆمۈر تىلەيمىز. ھۆرمەت بىلەن: تۈركىيەدىكى، شەرقىي تۈركىستانلىق سودا-سانائەتچىلەر جەمئىيىتى، ۋە تۈركىيەدىكى بارلىق ئۇيغۇرلار نامىدىن. ئابدۇجېلىل تۇران، مەھەممەت ئەيسا ئاتۇش، سەيفۇللا قامىر، مەھەممەت ئەلى قەشقەرلى، مۇختەر تۈركىستان، ئابدۇللا، ساغلىق، مۇھەممەت زەرەپشان.

1998.3.2

ئالاقىلىشىش تېلېفونى: 6790370-

0090212 ئابدۇجېلىل تۇران.

يۇقىرىقىدەك مەزمۇن بىلەن تەبرىك خەت ۋە تېلېگراممىلار گېرمانىيەدىن ئەركىن ئالىپتېكىن، ئاۋستىرالىيەدىن ئەخمەت ئىگەمبەردى، سەئۇدىيە ئەرەبىستاندىن، قازاقىستان رادىوسىدىن رىزا سەمەدى "ئۇيغۇر ئاۋازى"، "يېڭى ھايات" گېزىتلىرىدىن، ئوش مىللەتلەر ئاسسامبلېيەسىدىن بەختىيار شىرماتوۋ. جالالئاباتتىن ئەلشىر، ساتىمقۇل سادىقوۋ. جامبۇل ئىتتىپاق مەركىزىدىن، ئاياگۇزدىن باھار رەھىموۋ، چىمكەنتتىن، قارابالتا ئىتتىپاق جەمئىيىتىدىن، ئالاتوۋ، نوۋوپوكروۋكا، لېبېدىنوۋكا يېزىلىرىنىڭ ئۇيغۇر جامائەتچىلىكىدىن، مىكرورايون ئۇيغۇر جامائەتچىلىكى نامىدىن، قىرغىزىستان پەنلەر ئاكادېمىيەسىدىن پروفېسسور ئەزىز نارىنباييۇ، قىرغىزىستان ئۇنىۋېرسىتېتى ئۇيغۇر فاكۇلتېتى رېكتورى ئىسرائىل ئىبراھىموۋ، قىرغىزىستان ئۇيغۇرلىرىنىڭ "ئىتتىپاق" جەمئىيىتى ۋە "ئىتتىپاق" گېزىتى ئاقساقاللار كېڭىشى نامىدىن سۇلتان ئەيسا، ئاياللار كېڭىشى رەئىسى گۈلئايىمھاجى، "تەرەققىيات فوندى" رەئىسى تۇرسۇنتاي سەلىموۋ، نۇرمەھەممەت كەنجى، نازىم قەمبىرى... لەردىن كەلگەن.

ق. ئەيسا

ئالىم، ئالىمنى ئەسلەيدۇ

ئاتاقلىق ئۇيغۇر پەلسەپىي ئابدۇشۈكۈر مۇھەممەد ئىمىن (1933-1995)

ئابدۇشۈكۈر مۇھەممەد ئىمىن ئاتاقلىق ئالىم، پىشقەدەم مائارىپچى، شائىر. ئۇ 1933-ژىل 9-ئاينىڭ 28-كۈنى ئاتۇش مەشھەتتىكى باغرىق كەنتىدە زىيالى ئائىلىسىدە دۇنياغا كەلگەن. باشلانغۇچ مەكتەپ ۋە دارىلمۇئەللىملەرنى قەشقەرۋە ئۈرۈمچىدە تاماملىغان. 1951-1955-ژىللىرى سابىق شىنجاڭ ئىنىۋېرسىتېتىنىڭ بىنوخىمىيە فاكۇلتېتىنى، ئۇنىڭدىن كېيىن غەربىي-شىمال داشۆسى پەلسەپە ئاسپىرانتۇرىسىنى تاماملاپ، شىنجاڭ داشۆسىدا 40 ژىلدىن ئارتۇق ئوقۇتقۇچىلىق قىلغان. ئۇ شىنجاڭ داشۆسىنىڭ پروفېسسورى، ئۇيغۇر مۇقام سەنئەتشۇناسى، جۇڭگو ئاز سانلىق مىللەتلەر پەلسەپە، ئىدىيولوگىيە تەتقىقات جەمئىيىتىنىڭ ئەزاسى ئىدى. ئابدۇشۈكۈر مۇھەممەد ئىمىن، "فارابى ۋە ئۇنىڭ پەلسەپە سىستېمىسى"، "ئۇيغۇر پەلسەپە تارىخىغا ئائىت مەسىلىلەر"، "ئۇيغۇر پەلسەپە تارىخىدىن بايان"، "قۇتاتقۇ بىلىك" "خەزىنىسى"، "ئومۇمىي ئېستېتىكا"، "قاتلاملىق ئېستېتىكا" قاتارلىق پەلسەپەۋى كىتاپلارنىڭ مۇئەللىپى. ئۇ "جۇڭگو ئاز سانلىق مىللەتلەر پەلسەپە "شىنجاڭ مىللەتلەر پەلسەپە تارىخى" قاتارلىق كوللېكتىۋ يېزىلغان كىتاپلارنىڭ قەلەم تەۋرەتكۈچىسى. ئابدۇشۈكۈر مۇھەممەد ئىمىن ئۇيغۇر پەلسەپە پەن ساھاسىدا ئۆزىنىڭ مول تەتقىقات نەتىجىلىرى بىلەن كۆزگە كۆرۈنگەن مۇتەخەسسىلىرىمىزدىن بىرى. 1997-ژىلى ئۈرۈمچىدە نەشر قىلىنغان "ئۇيغۇر پەلسەپە تارىخى (ئومۇمىي بايان)" ناملىق كىتاپ ئۇنىڭ بۇ جەھەتتىكى يەنە بىر مۇھىم ئىلمىي ئەمگىكى بولۇپ ھېساپلىنىدۇ. مۇئەللىپ بۇ چوڭ ھەجىملىك كىتابتا تارىخقا تارىخىي ئوبيېكتىپ نۇقتىنەزەر بىلەن مۇئامىلە قىلىش پرىنسىپى بويىچە ئۇيغۇر پەلسەپە ئىدىيەسىنىڭ ئەنئەنىۋى نوپ مىرىس، نوپ قاتلاملىق مەنبەلىرى، يىپەك يولىدىن ئىبارەت شەرق-غەرپ مەدەنىيەتلىرى ئۇچراشقان قانالنىڭ تارىخىي قىسمەتلىرىنىڭ ئۇيغۇر پەلسەپە ئىدىيىسىگە كۆرسەتكەن تەسىرى، ئۇيغۇر پەلسەپە ئىدىيىسىنىڭ رىۋاجلىنىشى جەرياندا شەرق-غەرپنىڭ، بولۇپمۇ مەركىزىي ئاسىيەدىكى قېرىنداش خەلقلەرنىڭ مۇنەۋۋەر تەپەككۇر جەۋھەرلىرىنىڭ ئوينىغان رولى، ئۇيغۇرلارنىڭ دۇنياغا نىسبەتەن نەزىرىنى پەلسەپىۋى مەنىۋى مەدەنىيەت شەكلىدە ئىپادىلىنىش ئالاھىدىلىكلىرىنى ئاساسلىق بايان قىلغان. ئابدۇشۈكۈر مۇھەممەد ئىمىن ئۇيغۇر مۇقام سەنئىتى بويىچە ئۈچ-تۆت كىتاپلارنى نەشر قىلدۇرغان. ئاپتورنىڭ "ئۇيغۇر مۇقام غەزنىسى" ناملىق 1997-ژىلى نەشردىن چىققان كىتابى ئۇنىڭ ئۇيغۇر مۇقاملىرى ئۈستىدىكى كۆپ ژىللىق ئىزدىنىشى ئاساسىدا مەيدانغا كەلگەن يېڭى ئىلمىي نەتىجە. ئۇ 300 دىن ئارتۇق ئىلمىي ماقالە 1000 پارچىدىن ئارتۇق شېئىرلار ئېلان قىلغان، كۆپ كىتاپلارنى ئۇيغۇر تىلىغا تەرجىمە قىلغان. ئابدۇشۈكۈر مۇھەممەد ئىمىن 1995-ژىل 2-ئاينىڭ 27-كۈنى كېسەل سەۋەبى بىلەن 62 يېشىدا ئۈرۈمچىدە ۋاپات بولدى. ئۇ ئۆز ھاياتىدا تىنىمىز ئىزدىنىپ، بىزگە چوڭقۇر مەزمۇنغا، يۇقىرى ئىلمىي قىممەتكە ئىگە مول مېھنەت مېۋىلىرىنى قالدۇرۇپ كەتتى. خەلقىمىز ئۇنى بۇ ئەمگەكلىرى بىلەن بىللە دائىم ياد ئېتىدۇ. ھازىرقى مەزگىلدە ئالىملارنىڭ مۇھىم ۋەزىپىسى-ئابدۇشۈكۈر مۇھەممەد ئىمىننىڭ ئىلمىي پائالىيىتىنى داۋاملاشتۇرۇپ، ئۇيغۇر خەلقىنىڭ باي مەدەنىيىتىنى ۋە پەلسەپىسىنى تەكشۈرۈشتىن ئىبارەت.

قىرغىزىستان پەنلەر ئاكادېمىيەسى مۇخبىر ئەزاسى، قىرغىزىستانغا خىزمەت كۆرسەتكەن ئىلمىي ئەرباب، فىلوسوفىيە پەنلىرىنىڭ دوكتورى، پروفېسسور

ئەزىز نارىنباييۇ

قومىرلغان ئاق تېرەك

(ھېكايە)

ئاخىرى. بېشى ئۆتكەنكى ساندا.

يالقۇن بۆلۈەتتى. ئۇلار ئىللىق سالاملىشىپ، ھەر كىم ئۆز ئىشلىرى بىلەن بەنت بولۇپ كەتتى. گۈلناز: "بۇ ھەجەپقۇ؟ نېمىشكىدۇ، ئەتىگەن ئورنۇمدىن تۇرغىنىمدىن تارتىپلا ماڭا بارلىق نەرسە سوغاقچىلىق ياغدۇرۇپ تۇرغاندەك بىلىنىدۇ. كۈندە چىرايلىق كۆمۈچتەك پاقىراپ، ئاپپاق قار ئاستىدا ياتقان كوچىلارمۇ، ئىللىق سىنىپلارمۇ بۈگۈن بۆلەكچىلا سوغاق كۆر-ۈنىدىغۇ تاڭ -دەپ ئويلاۋاتقان مۇشۇ دەقىقىلەردىن باشلاپ، ئەندى نېمە بولىدىغىدىن خەۋەر سىز ئىدى. سىنىپقا ئىككىلەپ، ئۈچلەپ قىزلار، ئوغۇللار كىرىپ كېلىشتى. دەرس باشلاندى. بىرىنچى دەرس: "ئۇيغۇر ئەدەبىياتى" بولۇپ ئۇيگە ئۇ.مۇھەممەد-ىنىڭ "ئېغىر كۈنلەردە" ھېكايىسى بېرىلگەن. گۈلناز تاپشۇرمىغا بىر قېتىم كۆز ۋۇگەرتىپ چىقتى. ئىشىك ئېچىلىپ، تۇرغۇناي مۇئەللىم كىرىپ كەلدى. سىنىپتا تىنىچلىق ھۆكۈم سۈردى. بارلىق ئوقۇغۇچىلار ئۆيى تاپشۇرۇغنى قايتىلاپ ئولتىراتتى. مۇئەللىم بار-لىغىنىنىڭ، دىققىتىنى ئۆزىگە جەلىپ قىلىپ:

-بۈگۈن بىز ئەركىن ماۋزۇغا ئىنشا يازىمىز. خالىغان ماۋزۇنى تاللاۋېلىڭلار، -دېدى. گۈلناز ئويلانماستىنلا "ئانا" ماۋزۇسىنى تاللاۋېلىپ، ئەتىگەن ئۆيدە ئۇخلاپ قالغان ئانىسىنىڭ گۈلناز ئۈچۈن قانچىلىك قىممەت ئىكەن-لىكىنى يېزىشقا كىرىشىپ كەتتى. شۇ ئارىدا ئىشىك ئېچىلىپ، "تۇرغۇناي" -دەپ، ئۇستازنى كىمدۇر بىرى سىرتقا چاقىردى. بۇ گۈلنازنىڭ چوڭ دادىسىنىڭ ئوغلى ئىدى. ئۇنىڭ كۆزى تولغان ياش، بېلىدا ئاق باغلاقلىق، چىرايى تاترىپ كەتكەن. ئۇ سىرتقا چىققان ئۇستازغا:

-كىچىك ئاپام ئۈزۈلەلمىدى. گۈلنازغا خەۋەر قىلىپ قويۇڭ-دەپ، جاۋاپ كۈتمەيلا كېتىپ قالدى. تۇرغۇناي مۇئەللىم شۇ يەردە قېتىپ تۇرۇپلا قالدى. "بۇ خۇش خەۋەر بولسا ئىدى، مەيلى، ئەندى شۇم خەۋەرنى قانداقمۇ ئاڭلىتارمەن؟ ياق، ياق، مەن بۇنى ئېيتالمايمەن. ياخشىسى ئۆزى ئۇقسۇن،" دەپ ئويلىدى ۋە سىنىپقا ئۆزىنى سەل توختۇتۇپ كىرىپ:

-باللار بۈگۈن ئۆيلىرىڭلارغا قايتىۋېرىڭلار، ئىنشانى ئۆيدە تاماملاپ كېلىڭلار، -دەپ دەررۇ گۈلنازغا قارىدى. گۈلناز بولسا بارلىق باللارغا ئوخشاش ئۆيگە قايتقىنىغا خوشال بولۇپ، يۈزىدە شاتلىق كۈلكىسى ئوينىدى. ئۇ ھېچ نېمىنى سەزمەي، دوستى راھىلەم بىلەن ئۆيگە قايتىپ كېتىپ باردى. مانا ئۇلار ئۆزلىرى تۇرىدىغان كوچىغىمۇ يېتىپ كەلدى. ئىشىك ئالدىدىكى ئادەملەر بىلەن ماشىنىلارنى كۆرگەندىمۇ ئۇ ھېچ نېمىنى چۈشەنەلمىدى، پەقەت ھويلىدا ئۈن سېلىپ يىغلاۋاتقانلارنى ۋە بەللىرىدىكى ئاقنى كۆرگەن چاغدىلا ھەممىنى چۈشەندى. "ئانا" -دەپ ۋاقىرىغان ئاۋاز ئەتراپنى زىل-زىلىگە كەلتۈردى. ئۇ ئۆزىنى باسالماي يىغلاپ كەتتى. شۇ چاغدىلا گۈلناز ئەتىگەن چۈشىدە كۆرگەن ئاق تېرەكنىڭ قومۇرۇلغىنى، ئۆيدىكى يالغۇز تۇۋرۇك ئانىسى رىزۋانگۈلدىن ئايرىلغانلىقى ئىكەنلىكىنى چۈشەندى.

گۈلبەھرەم ئەللايېۋا (ستۇدېنت)
بىشكېك شەھرى.

ئەۋلاتلار قەلبى

ئىبراھىمجان ئىلىيېۋ زاكىر خېلىپىم ئوغلى 1933 -يىلى شەرقىي تۈركىستاننىڭ قۇرغاس ناھىيىسىدە تۇغۇلغان. باشلانغۇچ، ئوتتۇرا مەكتەپلەرنى قۇرغاس ۋە غۇلجا شەھەرلىرىدە ئوقۇغان. 1952 -يىلدىن 1953 -يىلىنىڭ ئاخىرىغىچە شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق (شەرقىي تۈركىستان) كومسومول كومىتېتىنىڭ تەشۋىقات بۆلۈمىدە ئىشلىگەن. 1956 -يىلدىن 1960 -يىلغىچە "شىنجاڭ ياشلىرى" گېزىتى رېداكسىيىسى ئۇيغۇرچە بۆلۈمىنىڭ مەسئۇل رېداكتورى بولۇپ ئىشلىگەن.

1960 -يىلى كومسومول كومىتېتى بويىچە سىياسىي ئەيىپكار بولۇپ ئۈچ ئاي قاماقتا ئېلىنغاندىن كېيىن "ئوڭچى"، "مىللەتچى"، "تۇڭ ئوپپورتونىست" ۋە "رېۋىزىيونىست" دېگەن قالپاقلارنى كىيگۈزۈپ، جىسمانىي ئەمگەك بىلەن ئۆزگەرتىش ئۈچۈن تۈزۈلۈپ، بىر يىل سۈرگۈندە بولغان. 1961 -يىلى سوۋېت ئىتتىپاقىغا كۆچۈپ چىقىپ ئالمۇتا، تاشكەنت، بىشكەك شەھەرلىرىدە ياشىغان. [illegible] ئارىمىزدىن ۋاقىتسىز ئېلىپ كەتتى. ئىبراھىمجان ياش چېغىدىلا ئۈچ ۋىلايەت ئىنقىلاۋى ھەققىدە بىرەر ئەسەر يېزىشنى ئارزۇ قىلىپ، بۇ ئارزۇيى بويىچە ئۆز ئىشىنى 1982 -يىلى باشلاپ بىر قانچە قېتىملاپ ئۆزگەرتىش، قايتىدىن يېزىشلار نەتىجىسىدە "ئەۋلاتلار قەلبى" رومانىنى يېزىپ چىققان. ئۇنى ھازىرقى ئىقتىسادى قىيىنچىلىقلار تۈپەيلى نەشرىدىن چىقىرالماي ئالەمدىن ئۆتۈپ كەتتى.

"ئەۋلاتلار قەلبى" ناملىق بۇ تارىخى، سىياسىي ۋە بەدىئى رومانىدا تۇمۇر ناملىق بىر كىشىنىڭ ئىككى ئوغلى ۋە ئۇلارنىڭ ئوغلى ئۈچ ۋىلايەت ئىنقىلابى ۋە كوممۇنىستلار كەلگەندىن كېيىنكى كەچۈرگەن كەچۈرمىشلىرى بايان قىلىنىدۇ. چوڭ ئوغلى قوزغىلىڭ ئىنقىلابقا قاتنىشىپ "باتۇر"لۇق ناملارغا ئېرىشىدۇ. كېيىن كوممۇنىست خىتايلار تەرىپىدىن تۈرمە [illegible] لاگېرلىرىدا ئازاپلىنىدۇ. كىچىك ئوغلى بولسا كوممۇنىستلار سىياسىتىنىڭ تىرىك قۇربانى بولۇپ، كۆيلىگەن ئازاپ ئوقۇبەتلىك ھاياتنى بېشىدىن كەچۈرىدۇ. ئەسەرنىڭ ئاخىرىدا كىچىك ئوغلى تۇغلۇق ئاقلىنىپ ئۆز ۋەتىنىگە كېلىدۇ. ئۇنىڭ سەر-گۈزەشتىلىرى، ئاتاقلىق شائىرىمىز تېيىپجان ئېلىيېۋ ھاياتىدەك بولغاچقا، ئۆز ۋەتىنىگە كەلگەندە دادىسىنىڭ قەبرى ئالدىدا ئوقىغان شېئىرى (تېيىپجاننىڭ شېئىرى) بىلەن تاماملىنىدۇ. تۇغلۇق غۇلجىغا كەلگەندە، چوڭ ماتەم قايغۇسى ئۈستىگە كېلىدۇ. چۈنكى خوڭ ۋېيبىنلار ئۇنىڭ ئاكىسىنى، ئاكىسىنىڭ ئايالىنى ۋە باشقىلارنى دەھشەتلىك ھالدا ئۆلتەرگەن ئىدى. ئۆيكىسى راك بولغان تۇغلۇق، ئاكىسى ۋە ئۇنىڭ ئائىلە ئەزالىرى كۆمۈلگەن قەبرىستاندا قۇرئان تىلاۋەت قىلىپ، چوڭقۇر قايغۇغا پاتقان ھالدا ئەسەر تامام بولىدۇ. ئەسەرنى ئوقىغان ھەر قانداق كىشىنىڭ ۋەتەنپەرۋەرلىك روھى كەسكىن ئويغانماي، گومىنداڭ ۋە گوڭچەنداڭ (كوممۇنىستلار) سىياسىتىگە قارشى قاتتىق غەزەپلەنمەي قالمايدۇ. رومانىنىڭ يورۇق دۇنياغا چىقىشى ئۈچۈن، ئۇنىڭ ماددى چىقىمىنى ئۆز ئۈستىگە ئالىدىغان ھامى (سپونسېر)، ياشلىرىمىز ئارىسىدىن چىقىپ قالسا كۆل ئۈستىگە گۈل بولاتتى.

ئوسمان تۇردى

شەرقىي تۈركىستان ئاقسۇ ۋىلايىتى كورلا شەھرىدىن ھەجسەپىرىگە چىققان 68 نەپەر كىشى ماناس ئايروپورتىدا. سامولىيوتنىڭ بەلگۈلەنگەن ۋاقتىدا (ھاۋا رايىغا مۇناسىۋەتلىك) ئۇچمىغانلىقى سەۋەبلىك ئۈچ (مارت ئېيىنىڭ 7 - 10) كۈن كۈتۈپ قالدى. بۇ ۋەتەنداشلىرىمىزنى. سوقۇلۇق رايونى كومسومول بېزىسى ئۇيغۇر جامائەتچىلىكى كۈتۈۋېلىپ، ئۇزۇتۇپ قويۇشقان. مېھمانلار بۇ يېزا جامائەتچىلىكىنىڭ ئۆزلىرىگە كۆرسەتكەن خەير- خاملىقىغا، گېزىتىمىز ئارقىلىق مىننەتدارچىلىقىنى بىلدۈردى.

نەزىر-چىراق، يېتىم-يېسىرلارغا مەنسۇپ

مەرھۇم مەھەممەت مەخسۇمنىڭ بەش پەرزەنتى. ئۆز ئاتىسىنىڭ ۋاپات بولغان كۈنى- 31 -مارتتا ھەم شۇ ئايدا ۋاپات قىلغان ئانىسىغا ئاتىغان نەزىرلەر ئورنىغا 1997 -يىلى سىرۇقمۇۋكىدىكى قېرىلار ئۆيىگە 7000 سوملۇق يىمەك- ئىچمەك ۋە نەق پۇل ئاپىرىپ بەرگەن بولسا، بۇ يىل 31 -مارت كۈنى، بىشكېك شەھرىدىكى ئېكىسىز گاس، گاچا باللار ئۆيىگە 7200 سوملۇق يىمەك-ئىچمەك يەتكۈزۈپ بەرگەن.

ئۆز مۇخبىرىمىز

خۇشخەۋەر

كۈرەش كۆسەن ئىشلىگەن "ئويغان تۈركىستان" ناملىق ئەلبوم (كونسېرت كاسېتىسى) نىڭ 3 -سى نەشرىدىن چىقتى. ئىختىيار قىلغۇچىلار "ئىتتىپاق" ئىدارىسىگە كېلىپ سېتىۋېلىشنى تەۋسىيە قىلىمىز.

قىرغىزستان رادىئوسى ئۇيغۇر تىلىدا ئاڭلىتىش پروگراممىسى:

6-ئاپرېل

1- خەۋەرلەر

2- قۇربان ھېيت مۇناسىۋىتى بىلەن ئابدۇمېجىت قارىمنىڭ "قۇربان ھېيت ھەققىدە" چۈشەنچىسى ۋە قۇربان تىلاۋىتى.

3. "مىللى ئارمىيەنىڭ 53 يىللىقىغا قارىتا" ئەخمەتجان غازىنىڭ ماقالىسى.

4. "بارىن ئىنقىلابى" ئۇمۇتۋار قەشقەرىنىڭ ئەسلىمىسى.

5. "لۇتپۇللا مۇتەللىپنىڭ دۇنياغا كۆز قارىشى" ئەزىز نارىنباييۋنىڭ ماقالىسى.

6. ئۇيغۇر ناخشا-سازلىرىدىن كونسېرت.

13-ئاپرېل

1. خەۋەرلەر

2. "دېخاننىڭ زارى"

ئۇمۇتۋار قەشقەرىنىڭ ھۆججەتلىك ھېكايىسى.

3. ئابدۇشۇكۇر مەھەممەتئىمىنىنىڭ ھاياتىغا بېغىشلانما "ئەزىز نارىنباييۋنىڭ ماقالىسى.

4. "چۋەر ياغاچچى" تۇرسۇنھاجى قۇربانىنىڭ رادىو ئوچىركى.

5. ئۇيغۇر ناخشا- سازلىرىدىن كونسېرت

20-ئاپرېل

1. خەۋەرلەر

2. "ۋەتەندىكى تۇغۇتنى چەكلەش -قەبىھ سىياسەت" ئۇمۇتۋار قەشقەرىنىڭ ماقالىسى

3. "تۈركىيە تۈركلىرى-ئۇيغۇرلارنىڭ قان قېرىنداشى" قادىرھاجى كېرىم.

4. قارابالتىلىق دوختۇر ئابلىمىت بىلەن ئۆتكۈزۈلگەن سۆھبەت

5. ئۇيغۇر ناخشا-سازلىرىدىن كونسېرت

تەزىيە

قىرغىزستان ئۇيغۇرلىرى "ئىتتىپاق" جەمئىيىتىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى ھسامدىنوۋ ئابدۇراپىققە ئۇنىڭ سىڭلىسى

فىلۇرىز مۇسابايېۋا

نىڭ مەزگىلسىز ۋاپات بولۇش مۇناسىۋىتى بىلەن، قىرغىزستان ئۇيغۇرلىرى "ئىتتىپاق" جەمئىيىتىنىڭ دايىمى كېڭەش ھەيئىتى ۋە ئاقساقاللار كېڭىشى چوڭقۇر قايغۇرۇپ تەزىيە بىلدۈرىدۇ.

قىرغىزستان ئۇيغۇرلىرى "ئىتتىپاق" جەمئىيىتى دايىمى ھەيئەت كېڭىشى ۋە ئاقساقاللار كېڭىشى، جەمئىيىتىمىزنىڭ جانكۆيەرلىرىدىن بولغان ئابدۇ-خېلىل قاسىموۋقا، ئۇنىڭ سىڭلىسى

ساجىدە

نىڭ مەزگىلسىز قازا بولۇش مۇناسىۋىتى بىلەن چوڭقۇر قايغۇرۇپ تەزىيە بىلدۈرىدۇ.

Главный редактор К. Айсаев
Тех. редактор Т. Ибрагимова
Верстка Т. Ибрагимова
Свидетельство о регистрации
№ 004433

Учредитель: Общество уйгуров Кыргызстана "Иттипак"

Номер набран в издательском центре "Иттипак", отпечатан в типографии газеты "PLUS" тираж 1500 экз.

مۇھەررىر ۋ. ئەيسا

تېلېفون: 22-83-14
26-10-07

گېزىت 1994 -يىلى مارت ئېيىدىن باشلاپ چىقىۋاتىدۇ.

گېزىتىمىز سەھىپىلىرىدە بېسىلغان ماقالىلار مۇئەللىپلىرىنىڭ مەۋقەسى تەھرىراتىمىزنىڭ مەۋقەسى بولۇپ ھېساپلانمايدۇ، ماتېرىياللار قايتۇرۇلمايدۇ ھەم جاۋاپ بېرىلمەيدۇ.

ИТТИПАК

Праздник Весны и Возрождения

Мы присоединяемся к поздравлениям посвященным весеннему празднику "Нооруз". В день весеннего равноденствия во многих странах Востока издревле отмечается этот праздник. Норуз — праздник, олицетворяющий собой великое обновление природы и духовное очищение каждого человека. Норуз — Новый год по солнечному календарю известный у народов Востока еще до зороастризма. Истари, с приходом Дня весеннего равноденствия на полях начинались земледельческие работы. "Норуз" — слово иранского (персидского) происхождения и означающее "Новый год", который фиксирует начало нового жизненного цикла. Считалось, что с этого дня пробуждалась природа, появлялись первые побеги зелени, все больше радостное оживление охватывало все вокруг. После долгих зимних холодов и снегов приходила в себя земля, жизнь на ней получала новое дыхание. В это время к людям вновь возвращалась надежда на лучшую человеческую жизнь, на большее счастье. Как и в Древней Греции, так и на Востоке в праздничные весенние дни, на время прекращались междоусобные клановые войны, прощались всякие обиды, и нередко мирились противоборствующие стороны. До прихода Ислама (УШ век) Норуз — был одним из главных праздников народов Востока. В застойные годы (во время правления коммунистов), Норуз не отмечался (как например Роза-йет, Курван-йет), нередко ему прикрепляли ярлык религиозного праздника. С приобретением государственной независимости Кыргызстана, Норуз занял особое место среди отмечаемых официальных праздников. Каждый год мы с нетерпением ждем приходов праздника весны и надежды. Ежегодно 21 марта, на центральные площади наших городов и сел приходят люди, чтобы радостно отметить праздник. Чуть ли ни на каждом шагу кипят казаны, дымятся мангалы, кругом играет музыка. Как прошел праздник "Нооруз — 98" в нашем городе? Праздник начался на Центральной площади "Ала-Тоо" с приветствия Президента нашей Республики Аскара Акаева. Затем началось праздничное представление участников торжества. Казалось, сама природа принимала участие в театрализованном спектакле, проходившем на площади. Затем были и массовые гулянья.

В благоухании, в цветах пришла желанная весна,
Сто тысяч радостей живых вселенной принесла она.
В такое время старику нетрудно юношею стать,
И снова молод старый мир, куда девалась седина!
Построил войско небосвод, где вождь - весенний ветерок,
Где тучи - всадникам равны, и мнится: началась война.
Вот молний греческий огонь, вот воин-барабанщик - гром,
Скажи, какая рать была, как это полчище, сильна?
Взгляни, как туча слезы льет. Так плачет в горе человек.
Гром на влюбленного похож, чья скорбная душа больна.
Порою солнце из-за туч покажет нам свое лицо,
Иль то над крепостной стеной нам голова бойца видна?
Земля на долгий , долгий срок была повергнута в печаль,
Лекарство ей принес жасмин, она теперь исцелена.
Все лился, лился, лился дождь, как мускус, он благоухал,
А по ночам на тростинке лежала снега пелена.

Освобожденный от снегов, окрепший мир опять расцвел,
Ручьи наполнила вода, всегда шумна, всегда вольна.
Как ослепительный клинок, сверкнула молния меж туч,
И прокатился первый гром, и громом степь потрясена.
Тюльпаны, весело цветя, смеются в травах луговых,
Как новобрачные они, чьи пальцы выкрасила хна,
На ветке ивы соловей поет о счастье, о любви,
Ему в ответ поет скворец от ранней зорьки дотемна.
Воркует голубь древний сказ на кипарисе молодом,
О розе песня соловья так упоительно звучна.
Живите весело теперь и пейте славное вино,
Пришла любовников пора, им радость встречи суждена.
В кустах шиповника, в саду, влюбленный стонет соловей,
Успокоенье ты найдешь от звуков лютни и вина.

О милая, взгляни, как мир красив,
Вот строки трав легли на свитка нив.
Весна, как ученик, мелком зеленым
На поле учится писать "алиф".

Придет пора, и дар небесный — туча
На землю страждущую выльется дождем
И розу пышную и чахлую колючку,
Как мать укроет голубым плащом.

Как сладка музыка признаний соловья!
Как опьяняет он весной цветущий сад!
Но песнь его поймет, уверен я,
Лишь роза, в чей влюблен я аромат...

Сегодня в номере

Сегодня в номере
Сегодня в номере

Страницы истории стр. № 2

Будни факультета уйгурской филологии стр № 3

Калейдоскоп стр. №4

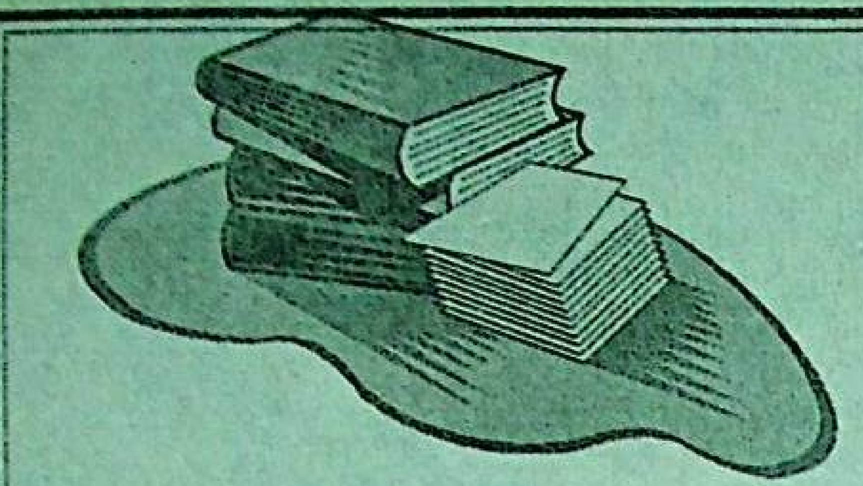

Страницы Истории

Культурный сегодняшний мир уйгура – причудливое сочетание народных традиций, обычаев с современными духовными реалиями. Национальные обычаи и традиции – как и у других этносов – знак достоинства и гордости уйгура и вместе с тем предмет глубокой озабоченности, исходящей из желания уберечь, сохранить их для последующих поколений как бесценный опыт предков, выкованный в итоге нелегкой истории. Обычаи и традиции нашли воплощение в различных сторонах культуры уйгуров – костюмах, кухне, особенностях бракосочетания и др.

Богаты и разнообразны национальные костюмы. А. А. Чвырь, исследователь культурного наследия уйгуров, одних мужских рубах выделяет 5 типов и примерно столько же женских, несколько видов халатов, кофт,, курток, безрукавок. Однако современного уйгура, в том числе уйгура–кыргызстанца, из общей интернациональной массы людей по особенностям одежды отличить невозможно – в повседневной жизни уйгуры (особенно молодежь) вполне европеизированы и лишь незначительная часть старшего поколения, преимущественно женщины, предпочитают доступную ширпотребу национальную одежду. Женщины широкие до пят глухие туникообразные платья, а мужчины – халаты . Более широко используется национальные тюбетейки, разнообразные по форме, декору, художественному оформлению – хлопчатобумажные, из парчи, бархата, шерсти, утепленные и летние.

Уйгур, кто он ни был, любит свое национальное искусство, особенно музыку, настроенную на фольклоре; любит песни певучие, немного грустные, особенно те, в которых содержится понятная каждому из них информация об истории народа. В праздничные часы – репертуар подстать событию – звучат мелодии веселые, сопровождаемые "чак–чаком" (шутками, остротами, незлобными поддевками). На праздничные события приглашаются заводилы – мастера–чак–чакисты, самодеятельные музыканты, а во время особых событий – профессиональные фольклорные ансамбли.

Заслуженной популярностью среди народов Центральной Азии пользуется уйгурская кухня. Для уйгура приготовление вкусной пищи, кроме основного назначения – удовлетворения физических потребностей – еще и искусство, своеобразный показатель уровня культуры народа. Издревле мастерство кулинара ценилось чрезвычайно высоко, должность повара считалось весьма уважаемой, его искусство воспевалось в стихах и, напротив, деяния неумельца–ремесле́нника подвергались осмеянию, служа объектом хлестких иронических эпиграмм. Уйгурская кухня, согласно исследованиям одного из лучших уйгурских кулинаров – Р. Ушурова, насчитывает около 700 разнообразных блюд. Наиболее популярны следующие блюда: лагман (типа спагетти с подливом), насчитывает около 88 видов, плов (около 18 видов), самсы, фармода, нарын, кавап (шашлыки – около 50 видов), манты, лепешки (десятки видов).

Повседневное блюдо – чай и особенно "аткянчай" (чай с молоком или сливками, приправленный солью). Уйгурская кухня для внимательного историка–этнографа – к тому же и пища для размышлений: аткянчай, или, к примеру комач нан (хлебцы, испеченные в золе), каллапакалчак, чушура (пельмени) фаршированные из ранних, едва пробившихся в свет стеблей люцерны – смутное свидетельство о древних обрядах. Точно такого же рода, но о других исторических косвенно или прямо могут свидетельствовать и другие национальные блюда.

Уйгурская свадьба сопровождается песнями, танцами, шутками; она проходит одновременно в двух домах, причем в дом невесты все необходимое (от продуктов до топлива) доставляют родственники жениха. Перед тем, как войти в дом, жениха обводят вокруг костра – этот обычай встречается у многих народов Азии. Уйгуры никогда не знали калыма. Хотя все расходы на проведение свадьбы берет на себя сторона жениха, калым в виде денег или дорогих вещей отсутствует. Подготовка к свадьбе делится на несколько этапов, строго соблюдается очередность пиров. Сразу после объявления о предстоящей свадьбе собирается "маслат–чай" ("чай–совет") – помолвка. На него приглашаются родственники и близкие друзья молодых. Затем, в дом девушки доставляются необходимые продукты – "мал–тапшуруш". Это происходит шумно, с застольем и музыкой. На третий день свадьбы в домах жениха и невесты (по отдельности), проходят торжества, приглашаются близкие отцов жениха и невесты (по отдельности), проходят торжества, приглашаются близкие отцов жениха и невесты для обряда "савзи–калям" (дословно: "морковь нарезанная соломкой для плова"). На четвертый день проводится "кыз–аши" – вечер у невесты и "жигит–базми" – вечер в доме близкого друга жениха. На первый приходят только девушки – подружки невесты, а к жениху, соответственно, только юноши – происходит прощание с холостяцкой жизнью и проводы в супружескую жизнь.

В день регистрации "ника" начинается "той", утром – для мужчин, днем – для женщин. Пиры, как и прежде, проводятся отдельно – в домах жениха и невесты. Последние ступени свадебного торжества – "чилак" – знакомство родственников молодых и "адых–чай" ("чай–отдых"). Но на этом длинная церемония свадьбы не заканчивается, и молодожены обязаны в течении долгого времени посещать дома родственников, которые устраивают в их честь своеобразные маленькие торжества. Еще один старинный обычай – машряп – вечер для отдыха. Машряп обычно начинается поздней осенью и продолжается до весны, собирая в своем кругу мужчин разного возраста, проживающих в одном районе или селе (нечто похожее на кыргызский обычай шерне). Участников таких собраний называют "оттуз огул" ("тридцать джигитов").

Машряп – это своего рода школа эстетического воспитания, он выявляет людей, одаренных музыкальными способностями. В самом начале собрания избирается глава – бек, пашап – человек следящий за порядком и исполнением "наказаний", колбек – дословно угощающий или тамада, музыканты, танцоры, повара и др. Машряп сопровождается пением народных песен, мукамов, общими танцами и чак–чаком. Это не только веселое время провождение. Здесь проходят задушевные беседы, обмен информацией на самые актуальные темы. Участник таких встреч может почерпнуть для себя немало полезного. Может быть именно поэтому уйгуры, встречая невежественных говорят: "Машряп кормигян", что означает: "Он никогда не видел машряпа".

Конечно, современность вносит коррективы, порою существенные, в сценарии их обычаев и традиций. В отдельных районах республики (в Нарынской области, Пржевальске), в местах проживания небольших групп представителей уйгурского этноса, в свадебных или, напротив,, похоронных процессиях немало заимствованных из обычаев и традиций братского кыргызского народа. Примерно такие же факты аккультурации фиксируются и в Казахстане, Узбекистане , Туркмении. Более того, в обрядах и традициях уйгуров, главным образом, в интеллигентных семьях, прослеживается влияние и европейской культуры (кухня, регистрация брака, празднование Нового года и др.). Все это – свидетельство того, что культура уйгуров не пребывает в состоянии стагнации – она, как и любая культура, наполнена жизненными силами, находится в непрестанном движении, развитии, взаимодействуя с культурами других народов.

Культура, как известно, не ограничивается рамками народных традиций и обычаев, заложенных в древности, средневековье – в не меньшей, а возможно даже в большей степени она определяется степенью задействования современных средств организации, в первую очередь, уровнем образования – непременного условия адаптации в современных, чрезвычайно сложных рамках жизни. Вот эти–то средства, к сожалению, уйгурам–кыргызстанцам, впрочем как и другим нацменьшинствам, в силу объективных юридических причин в доперестроичное время были недоступны: в республике не было учреждений школьного и дошкольного (не говоря уже о вузовском) обучения, ориентированных на нужды уйгурского общества, отсутствовали профессиональные структуры в сфере искусств. Все это не могло не привести (и привело в итоге) к нежелательным духовным деформациям – возникли проблемы с родным языком – пожалуй, одним из главных трансляторов культуры, а последнее определило разрыв поколений, выразившийся в непонимании молодежи, в подавляющем большинстве, закончившей русские школы, "языка" поколения "отцов". Сложилось нечто похожее на притчу великого персидского поэта–мистика Дж. Руми, как из–за винограда поссорились четыре человека, поскольку не понимали языка друг друга, называя объект спора – виноград – на языке своем...

Положение усугубилось еще и тем, что в перестроечное время представителю нацменьшинств попасть в вузы страны было во много крат сложнее, чем юношам и девушкам русской, узбекской, казахской национальностей, составляющих значительную часть республики и имевших прочную узаконенную нишу в системах народного образования и культуры.

Различного рода бюрократические препоны, отмеченные печатью тоталитарного режима, отбивали стремление нашей молодежи к овладению высотами знаний. Все это в сумме вело к утере вкуса к новым веяниям, мешало делу реализации культурного потенциала.

Однако, было бы несправедливо окрашивать реалии доперестроичного времени, на наш взгляд, в одни черные цвета. Отнюдь. В недрах его, несмотря на большие трудности, зародилась узенькая прослойка уйгурской интеллигенции – уйгуры–кыргызстанцы, вписавшиеся в круг интеллигенции республики. И не просто вписавшейся, но и сыгравшие заметную роль в обществе, в созидательном процессе Кыргызстана. Имена некоторых представителей уйгуров старшего поколения – в памяти, на виду и слуху кыргызстанцев.

В связи с этим назовем Я. Мусакунова – одного из видных деятелей просвещения в Кыргызстане. Посильный вклад уйгуры–кыргызстанцы внесли в дело развития научной мысли – здесь в первую очередь назовем имя философа А. Нарынбаева, одного из наиболее уважаемых людей не только среди уйгуров Кыргызстана, что естественно, но и в научном кругу республики в целом. Азиз–ака – яркий пример уйгурской молодежи, думающей "Жизнь начать с кого". В настоящее время А. И. Нарынбаев – член–корреспондент НАН КР, профессор, Заслуженный деятель науки республики, автор многих работ, в том числе монографий, получивших признание не только в Кыргызстане, но и в зарубежье. Несмотря на почтенный возраст, он по–прежнему полон творческих сил и научных планов.

Заметный след в исторической науке оставил и рано ушедший из жизни историк А. Кибиров, работы которого по проблемам средневековья Центральной Азии до сих пор не утеряли свою актуальность; К. Абдулаева, доктор экономических наук, к сожалению, ныне по причинам житейским, осуществляющая научную деятельность в братском Казахстане; М. А. Талипов – один из организаторов геологической науки в стенах НАН.

Посильный вклад в области здравоохранения республики внесли и вносят В. Ходжамбердиев, Х. Яруллабеков, Н. Камбаров, Н. Бабаджанов, А. Абайдуллаев, И. Юлдашов и др.

Уйгуры–кыргызстанцы приняли активное участие в сфере производства. Труженикам сельского хозяйства республики известно имя Р. Ясынова, который на протяжении многих лет был председателем крупного колхоза им. Ленина, Аламудунского района, а в последнее время возглавлял руководство Союза кооперативов и потребителей Кыргызстана.

Широкую известность в республике и за ее пределами получили деятели культуры–уйгуры: писатель, кинематографист, педагог, геолог, профессор И. Ибрагимов, автор романа "Вкус дикой смородины", "Колыбель в клюве аиста", "Цыпленок и самолет", повестей, многих киносценариев, реализованных в киностудиях "Кыргызфильм" и "Кыргызтелефильм", а так же автор ряда работ, в том числе и монографий на геологическую тему; популярная киноактриса Айтурган Темирова, сыгравшая главные роли в таких фильмах как "Алые маки Иссык–Куля", "Белый пароход", "Снайперы" и др.; кинорежиссер У. Ибраимов, осуществивший постановку многих художественных, документальных и научно–популярных фильмов, в том числе таких, как "Улыбка на камне",, "Я пишу слово "солнце", "Преследование", "У старой мельницы", "Лава" и др. В этот ряд можно отнести и Ж. Касымова – профессионального поэта, пишущего на родном языке.

Значительны, на наш взгляд, и достижения художников уйгуров–кыргызстанцев, членов Союза художников: С. Бабаджанова, автора многих работ по живописи и графике, таких как "Зов предков", "Жаворонок" и др., Т. Миррахимова, автора прекрасных полотен "Вдохновение", "Пение перепелки", "Испытание пустыней", "Теплый дождь" и др. С. Бабаджанов и Т. Миррахимов – участники межреспубликанских и

всесоюзных выставок, работы их приобретены музеями и частными лицами из ближнего зарубежья. Большой популярностью среди уйгурского населения пользуются передачи программ на уйгурском языке на Республиканской Телерадиокомпании, осуществляемые Хайринисой Турдиевой, а также регулярные передачи Махфират Муллахуновой . В памяти всех болельщиков наверняка остались блистательные финты и голы знаменитого форварда, капитана лучшей кыргызской футбольной команды "Алга", мастера спорта Юсупа Мусаева. В этот славный список безусловно может быть отнесен и заместитель муфтия соборной мечети Кыргызстана Мажит Карым аджим, который вложил немало сил в благородное дело укрепления дружбы и солидарности народов Кыргызстана. С падением тоталитарного режима, обретением суверенитета республики в молодой горной стране достаточно резко изменились приоритеты и ориентиры в межнациональных отношениях; слова Президента А. А. Акаева "Кыргызстан – наш общий дом" народ Кыргызстана, в том числе национальные меньшинства, восприняли как призыв к действию – внимание руководства страны к духовным нуждам малых народов окрылило их, явилось мощным стимулом к развитию самобытных культур. Последнее, в свою очередь, стало основой непарадного интернационализма, межнационального согласия. И, на наш взгляд, подлинного патриотизма, который немыслим без любви и к своему этносу, ибо любовь к Родине начинается, как поется в известной песне, действительно, "с березки во дворе", но в большей степени еще и с любви к своей семье, к близкой по духу общине людей, объединенных единством языка, традиций и обычаев. Перемены в стране привели к позитивным переменам в самосознании национальных меньшинств, в том числе к переменам в реалиях бытия уйгурского населения. На самом раннем этапе перестроечного времени одним из первых в республике был учрежден культурный центр уйгуров "Иттипак". Справедливости ради следует сказать, что в условиях всеобщей эйфории, вызванной благоприятными переменами в обществе, взявшего курс на демократию в атмосфере едва ли не вседозволенности, но возможно из-за отсутствия руководства уйгурского центра, одним из главных его задач – развитие культуры – постепенно отступила на задний план, а деятели культуры по существу оказались не у дел. Последнее стало причиной создания в 1993 г. по инициативе и программе писателя Ибраимова И. М. и сотрудника телерадиокомпании Я. Насырова Фонда содействия развития уйгурской культуры, которому за сравнительно короткий срок удалось осуществить ряд мероприятий, ориентированных на развитие родной культуры, пребывавшей в состоянии стагнации. Вот короткий перечень деяний Фонда:

1. Учреждение факультета уйгурской филологии в Кыргызском государственном национальном университете;
2. Запуск в республиканской телерадиокомпании регулярных радио и телепрограмм на уйгурском языке для уйгурского населения;
3. Учреждение при Союзе писателей секции уйгурских литераторов;
4. Расширение информационного поля среди уйгурского населения путем распространения прогрессивных газет "Уйгур авази" и "Ени хаят".

Эти работы осуществляются за счет энтузиазма его членов при моральной поддержке уйгурского населения и весьма незначительной, почти символической помощи уйгурских бизнесменов и предпринимателей. Разумеется, огромную роль в деятельности фонда сыграли благоприятный социально–политический климат в республике, понимание кыргызской общественностью духовных нужд нацменьшинств, что стало возможным лишь с обретением республикой подлинного суверенитета.

В 1995 г. учреждение по инициативе писателя, профессора И. М. Ибрагимова факультета уйгурской филологии – единственной в мире такого рода вузовской структуры, имеющей статус факультета, получили широкий положительный резонанс в республике и за ее пределами. Создание его приветствовали в своем послании Президент Кыргызстана А. Акаев.

В учебном процессе факультета задействованы лучшие специалисты республики. С первого дня – поныне плодотворно осуществляет свою деятельность профессор А. И. Нарынбаев, доценты З. М. Мусабаева, А. Т. Хамраев, преподаватель И. Т. Саитова, заместитель декана А. А. Хапизов, методист М. Т. Мусабаева.

В настоящее время на факультете на 4–х курсах учатся около 80 студентов, в числе их – 35% абитуриентов (юношей и девушек из Алматы, Чимкента, Панфиловского, Уйгурского районов Казахстана). Последнее – свидетельство о возрастающих связях и авторитете молодого факультета, его признании в странах зарубежья и в первую очередь в тех из них, в которых отмечено компактное проживание людей уйгурской национальности. В планах факультета не только учебная работа – профессорско–преподавательский коллектив делает первые шаги и в сфере научно–исследовательской работы. На первом этапе, включившись в разработку необходимых учебных пособий и главным образом по профилирующим дисциплинам – уйгурскому языку и литературе. Не исключено, что в недалекой перспективе именно уйгурский факультет в составе флагмана Просвещения Кыргызстана –КГНУ – станет подлинным очагом не только образования, но и в целом культуры уйгуров–кыргызстанцев.

Председатель Общества уйгуров К.Р. "Иттипак" Н. Базаков

Декан уйгурского факультета КГНУ, проф. И. Ибрагимов

Генеральный секретарь факультета КГНУ Р. Хапизов

Будни факультета уйгурской филологии

Из приветствия президента А.Акаева Сегодня праздник – открытие уйгурского факультета – первенца уйгурской Высшей Школы в Республике, праздник не только уйгурской общественности, но и всех кыргызстанцев. Я хочу пожелать студентам и преподавателям, всему коллективу факультета больших успехов в нелегком пути к высотам знаний, здоровья и счастья, а также больших научных и творческих достижений, дружбы и плодотворного сотрудничества со всеми факультетами Национального Университета, со всеми ВУЗами Республики. Пусть знания и энергия выпускников вашего отделения служат укреплением нашего общего дома – Кыргызстана!

Из выступления ректора КГНУ профессора Токтомышева С.Ж.

Факультет уйгурской филологии – университетская структура, единственная в мире. Уйгурская молодежь получила доступ к кладовым знаний по родному языку, литературе. Открытие факультета в 1994 году получило широкий резонанс и в дальнем зарубежье. Факультет создан благодаря инициативе заслуженного деятеля культуры Республики, яркой творческой личности профессора Исраила Ибрагимова.

Факультет Уйгурской филологии ИИ МОП КГНУ – единственная в мире вузовская структура, имеющая статус факультета. Факт учреждения факультета получил широкий резонанс в Кыргызстане и за его пределами. Факультет тепло поздравил в своем послании Президент Кыргызской Республики Аскар Акаевич Акаев, положительную оценку он получил в докладе премьер–министра Апаса Джумагулова. Открытие его приветствовали представители посольств некоторых стран в Кыргызстане(Турции, Ирана и др.). Не смотря на молодость, факультет получил известность во всех странах – местах проживания граждан уйгурской национальности: Казахстан, Узбекистан, Туркменистан, СУАР (КНР), Турция, Саудовская Аравия, Германия, США, Канада и др.

Факультет на контрактной основе осуществляет свою деятельность с 1996 г. в составе Института Интеграции Международных Образовательных Программ (ИИ МОП КГНУ) в подготовке специалистов с полным высшим образованием с нормативным сроком обучения 5 лет) .

Обучение осуществляется в 2 – этапа:

1) 4 года (базовое образование)
2) 1 год (специализация – полное высшее образование)

После завершения первого этапа присваивается степень "Бакалавр".

Бакалавры по данному направлению считаются подготовленными к профессиональной адаптации и могут найти применение в гуманитарной сфере, включая просветительство и культуру, научно–методическую и коммуникативную деятельность, а также обучение по предметам филологического цикла. Выпускники имеют право осуществлять работу научно-исследовательскую, редакторскую в издательствах художественной и научной литературы, и в периодической печати (газетах и журналах), на телевидении и радио, литературно–методическую в библиотеках, архивах, переводческую в туристических и коммерческих организациях, в структурах управления и организации народного образования. После получения специальности они могут работать в любом типе заведения среднего звена (колледжи, лицеи, школы).

Учебная программа факультета содержит около 40 дисциплин: среди них – уйгурский, английский, кыргызский, турецкий, русский языки, уйгурская литература, история, культурология, математика, информатика и др. Особое значение придает изучению английского языка, которое осуществляется по прогрессивной системе Кембриджского Университета. Налаживаются международные связи факультета, который в настоящее время установил контакты с посольствами в Кыргызстане, ВУЗами ближнего и дальнего зарубежья.

При поступлении на факультет абитуриент проходит тестирование на руском языке, или для окончивших уйгурские школы – на уйгурском языке тестирование по следующим дисциплинам: иностранный– язык; история и один из трех языков (русский, кыргызский, уйгурский);.

О сроках вступительных экзаменов будет сообщено дополнительно!

На факультет принимаются юноши и девушки любых национальностей с образованием средней школы (а также с дипломами об окончании училища, приравненных к среднему образованию).

Для поступающих необходимо предоставить:

1. Заявление
2. Аттестат об окончании средней школы и др. документы, необходимые для поступления в ВУЗы.
3. Медицинское заключение о состоянии здоровья.

Для юношей и девушек, которым предстоят выпускные экзамены в школе, организована предварительная запись, а также предусмотрены краткие подготовительные курсы и консультации.

Дополнительная информация

1. Студент по своему желанию имеет возможность изучать углубленно (на выбор) английский или китайский языки. На каждый из которых отводится 1200 академических часов.

2. 10 студентов нашего факультета - бакалавры в соответствии с договором имеют право на льготных условиях (без экзаменов, 50% оплаты за учебу) поступить в Институт переподготовки и повышения квалификации (ИППК) при КГНУ (для лиц с высшим образованием) на одно из отделений (юриспруденция, финансы и кредит, бухучет и аудит, бизнес и менеджмент). К сведению для казахстанцев: ИППК имеет свои филиалы и в Казахстане (Алматы, Чимкент, Шу).

В этом году впервые в истории факультета состоится выпуск студентов с дипломами бакалавра.

3. Для учащихся выпускных классов за 1-1,5 месяца до получения аттестатов по предъявлению ими с места учебы справок по профилирующим дисциплинам (язык и литература, история, иностранный язык - не ниже 4 баллов) организуются вступительные испытания ввиде собеседования, после которого производится их зачисление с условием представления аттестатов по их получению.

4. У нас на факультете создан студенческий ансамбль "Парваз", который за короткое время стал популярным в КГНУ.

5. Члены литературного кружка - студенты 3 курса Алаева Гульбахрам(из Чон-Чыгана) и Оглам Шамшидинова (из Кичи-Аксуу) стали лауреатами республиканского студенческого смотра молодых писателей "Алатоо"; с подборками стихов в газетах "Уйгур Авази", "Йени хаят", "Иттипак" успешно дебютировали студентки 1 курса Гульбулбул Гожалимова (Чонжа) и Махирям Маметова (Кызыл-Гайрат).

У нас впервые:

1. В 1994 г. состоялась презентация факультета.
2. В 1995 г. состоялась первая научно-студенческая конференция, на которой с научными докладами выступили 12 студентов.
3. В 1996 г. состоялась встреча студентов с видными деятелями уйгурской культуры - поэтом Д. Ясыном и писателем М. Зульпикаровым.
4. В 1997 г. студенты на правах делегатов приняли участие в Курултае уйгурской диаспоры Кыргызстана.
5. В 1997 г. состоялась встреча с чемпионом мира 1997г. по ушу-саньда Тохтахуновым и президентом благотворительного фонда "Пана" (Казахстан) М. Шериповым.

Добро пожаловать на наш факультет!

По всем вопросам, касающимися поступления на уйгурский факультет ИИ МОП КГНУ просьба обращаться по адресу:

Кыргызская Республика, г. Бишкек, ул. Турусбекова, 109, ИИ МОП КГНУ учебный корпус № 7, второй этаж, ком. 214, 216, 217.

тел. 21-48-56, 24-81-07

Справки для казахстанцев в редакции газеты "Уйгур Авази"

тел. 33-85-47, 24-68-83.

Последний пассажир "Титаника" умер в возрасте 94 лет

Бостон. США. Одна из спасшихся с печально известного "Титаника" Джун Регмунд скончалась в возрасте 94 лет и была похоронена в соответствии со своей последней волей: в металлическом гробу ее опустили на океанское дно, чтобы она навсегда осталась на палубе злополучного британского лайнера.

Необычная просьба миссис Регмунд, ясно выраженная в ее завещании, заключалась в том, что ей хотелось бы провести вечность рядом с человеком оказавшим огромное влияние на ее жизнь – ее незабвенным отцом Артуром Т. Манджело, который погиб в 1912 году при трагическом крушении "непотопляемого" корабля.

30 августа, после скромной похоронной церемонии, на которой присутствовали сын и две дочери, тело Джун Регмунд было перевезено на Ньюфаунленд и дальше на корабле переправлено у тому месту в Северной Атлантике, где затонул "Титаник", а затем на тросах гроб отпустили на океанское дно.

Хотя ее дети сказали, что предпочли бы похоронить ее на семейном с покойным мужем и их отцом, но все же с уважением отнеслись к последнему желанию матери, которая хотела быть похороненной только рядом со своим отцом.

"Когда я умру, я хочу воссоединиться с человеком, чья доброта и руководство сделали меня тем человеком, каким я являюсь, – написала миссис Регмунд в письме, сопровождающем ее завещание.

Мне было всего девять лет, когда мы с матерью ступили в спасательную шлюпку и оставили его стоящим на палубе. Мое последнее воспоминание о том дне – отец, стоящий на палубе, машет нам рукой на прощание.

Но я никогда не забывала того, чему он учил меня в детстве, и приложила все усилия, чтобы жить по его наставлениям".

"Титаник" врезался в айсберг и затонул 85 лет назад, унеся с собой более 1500 жизней. Не хватало спасательных шлюпок, и на них попали в первую очередь женщины и дети.

Большинство мужчин погибли в том числе ее отец мистер Т. Манджело.

Живительный укус

29 января. Фантастический случай произошел в итальянском городе Бари. Во время урока физики у 10-летнего Джовани Скаретти неожиданно начался приступ удушья. Ребенку стали делать искусственное дыхание, но его состояние становилось все хуже. Мальчика вскоре отвезли в ближайшую больницу. Попытки привести подростка в чувство и здесь ничего не дали, и врачи констатировали клиническую смерть. Вдруг откуда ни возьмись появилась пчела, почему-то избравшая объектом бездыханное тело. И произошло чудо - мальчик вздрогнул и задышал, а затем пришел в сознание.

Потрясенные медики детально обследовали Джовани и пришли к выводу: пчелиный яд спровоцировал сильный выброс адреналина и эндокрина - веществ, вызывающих резкую активизацию деятельности еще не отмершего мозга. Через два дня Джовани окончательно поправился и, выписанный из больницы, вновь приступил к учебе. Причины же удушья у ребенка, не страдавшего астмой, так и остались невыясненными - скорее всего это была аллергия.

Полигон потряс профессионалов

Поистине сенсационное изобретение сделал австралиец из города Брисбена 40-летний Майк Одвайер.

Технарь-самоучка изобрел пистолет-автомат, способный произвести миллион выстрелов в минуту. Узнав об этом, в Брисбен прибыла группа экспертов из Пентагона. Сначала они отнеслись к изобретению австралийца весьма скептически, пока не увидели новое оружие в действии.

В присутствии видавших виды специалистов Одвайер разрядил изготовленный им пистолет, выпустив в мишень за сотую долю секунды около двух килограммов свинцовых пуль. Потрясенные эксперты расценили изделие Одвайера как революцию в стрелковом оружии, способную полностью изменить технологию производства этого вида вооружений. Эксперты Пентагона предложили немедленно запатентовать изобретение Одвайера, что он вскоре и сделал.

Клеопатра не хотела иметь любовника с лысиной

Царица Клеопатра тоже была изобретательницей. По сообщению серьезной лондонской газеты, она якобы открыла чудодейственное средство против облысения, это примочка, приготовленная из молотых мышей, жареных лошадиных зубов, меда, медвежьего жира и костного мозга оленя. Средство втиралось в лысину до тех пор, пока снова не начали расти волосы. Клеопатра рекомендовала его Юлию Цезарю.

Мягкое кресло опаснее сигареты

Оттава, 23 января. вести малоподвижный образ жизни равносильно по своему вреду ежедневно выкуриваемой пачке сигарет. Об этом предупредили участники пресс-конференции, устроенной здесь специалистами Канадского института изучения образа жизни.

Исследование позволило выявить высокую степень риска, которому подвергают себя люди, избегающие физических нагрузок. Выяснилось, например, что примерно из 10 тыс. мужчин и женщин в возрасте от 45 до 64 лет, умерших в 1993 году от сердечно-сосудистых заболеваний, каждый четвертый стал жертвой сидячего образа жизни. Такие лица кроме болезней сердца весьма подвержены заболеваниям диабетом, раком прямой кишки. Резко ускоряет у них процесс старения.

Поймал щуку - не заигрывай с ней

Курьез произошел на одном из ближних озер, которыми столица Карелии опоясана, словно гигантским ожерельем.

Полуторакилограмовая хищница клюнула ведомого рыбаку на блесну и вскоре, к великой радости удильщиков, уже трепыхалась на льду у ног счастливчика.

Нескладно обрадовался он такой удаче и, поскольку был на веселе, на какой-то момент потерял всякую осторожность. Он решил вдруг полобызаться со своим зубастым трофеем, поднес рыбину к лицу и ласково сказал: "Вот ты и попалась, голубушка!" А щука, словно того и ждала: вцепилась говорившему в нос. Подоспевшие рыбаки тщетно пытались разжать челюсти хищницы. Удалось лишь отделить туловище рыбы и отвезти горемыку вместе со щучьей головой на носу в больницу.

Врачи смогли освободить нос бедного рыболова только после того, как перерезали связки между челюстями рыбы.

Незаменимый аппарат

Оригинальный аппарат сконструировали специалисты из новозеландской фирмы "Нью Зеланд Медикэйр". Они создали прибор, предсказывающий с точностью до 98% наступление опасных дней для нежелательной беременности. Одновременно он способен зафиксировать приход самого удачного зачатия. На рынке Новой Зеландии уже появилось около 5000 таких аппаратов, пользующихся буквально бешеным спросом у женщин. По заказу фирмы- производителя, одна из социологических служб провела опрос среди женщин страны - какой из двух сигналов они предпочитают. Оказалось, что 70% опрошенных используют аппараты, чтобы не "залететь", и лишь 30% - чтобы забеременеть в самый благоприятный момент.

Губа не дура

Нашелся в Испании "наследник" Майкла Тайсона. Как известно, этот профессиональный боксер–супертяжеловес откусил часть уха у своего соперника в поединке за мировую корону. Так вот, во время футбольного матча двух любительских команд в Барселоне защитник команды гостей Серхио Касерес после игры набросился на тренера хозяев Висенка Хуке и укусил его в рот. Врач, оказавший первую медицинскую помощь, сообщил в печать, что у пострадавшего отсутствует кусок губы размером 3,5 квадратных сантиметра!

Вот пуля пролетела...

Поистине мистическая история произошла в американском штате Канзас. 26-летний фермер Эдвин Кэлинджер был убит пулей, которая ранила... его деда в 1944 году.

Во время высадки союзников по антигитлеровской коалиции молодого тогда Энтони ранил немецкий снайпер. После извлечения пули хирург отдал ее пострадавшему на память. С тех пор он постоянно носил ее с собой как талисман. Не так давно сердечный приступ сразил 80-летнего Энтони прямо на поле. Когда он упал, пуля выкатилась из кармана и осталась лежать на земле.

Вскоре, испытывая новый электроплуг, Эдвин напоролся на роковую реликвию. Попав на ременной привод, кусок свинца отскочил с огромной скоростью, угодив Кэлинджеру-младшему прямо в висок. Фермер скончался на том же месте, где смерть настигла его деда.

А конец света уже был

Конец света наступил 4350 лет тому назад. Такое поразительное заявление сделал немецкий антрополог Бенни Пайзер. Во всяком случае, в том смысле, уточнил ученый, что большая часть существовавших в ту эпоху развитых цивилизаций исчезла.

Специалист изучил полтысячи древних раскопок, в результате чего утверждает: поразительным образом одновременно произошло разрушение греческой, египетской, среднеазиатской, индийской и китайской культур. Причину этого профессор видит в одном: на Землю обрушился невиданной силы град метеоритов, и оправиться от этого бедствия человечество смогло лишь столетия спустя.

Подвела базу

О создании новой общественной организации — Обществе полигамисток — заявила в интервью римской газете "Мессаджеро" 36–летняя жительница столицы Италии Регина Палетти. И хотя Регина представляет новоиспеченную организацию в единственном числе, она успела за последний месяц 1997 года завести себе четырех мужей, весьма предварительно воплотив на практике понятие полигамности.

Кроме того, Регина в уже названном интервью подвела под свои действия целую философскую базу. Во–первых, считает Регина, никогда нельзя расписывать преимущества одного мужа перед другим. Во–вторых, если один из мужей ушел к подруге, не надо грустить — ведь остальные остаются с тобой, и у тебя появится чуть больше свободного времени (три — все же не четыре), которое ты можешь использовать, как душе угодно. Если вы завели детей, считает Регина, то им куда в меньшей степени грозит безотцовщина, чем в моногамных семьях.

В заключении своего интервью Регина заявила, что в начале 1998 года, скорее всего заведет себе пятого мужа (благо законы Италии разрешают полигамию) и надеется привлечь в общество полигамисток хотя бы несколько своих сторонниц.

Моя почка. Что хочу, то и делаю.

Тель-Авив, 22 января. Министерство здравоохранения Израиля изучает возможность отстранения от работы крупнейшего в стране хирурга по трансплантации органов Заки Шапиро до выяснения обстоятельств операций, проведенных им в Эстонии. Речь идет о пересадке в одной из больниц Таллина группе израильтян почек, которые, как подозревают, были куплены у живых доноров.

Законы Израиля, как и решение Всемирной организации здравохранения, запрещают пересадку органов, проданных донорами. Израильское радио сообщило, ссылаясь на правительственный источник в Таллине, что эстонские власти со скептизмом относятся к показаниям доноров (по одним данным - румын, по другим - русских), которые отрицают получение ими денег за свои почки. Кроме того, профессор Шапиро находился по туристической визе, которая не позволяла ему заниматься профессиональной деятельностью на территории страны.

Эстонская газета "Постимеэс" пишет в связи с этим, что в 1996 году Шапиро уже лишался лицензии на право профессиональной деятельности в Израиле, где были преданы гласности заявления людей, у которых он покупал их почки. Хирург платил донорам всего по 1 тыс. долларов за их здоровую живую почку. В 1997 году Шапиро вновь стал покупать почки, операции на этот раз он проводил в Анкаре.

Теперь, пишет газета, израильский хирург нашел "помощников" в центральной больнице столицы Эстонии. Из доноров, прибывших в Таллинн через Москву, пятеро были гражданами Молдовы, двое - гражданами Румынии. в интервью "Постимеэс" заведующий хирургическим отделением больницы Леонхард Кук утверждает, что доноры не продали, а "безвозмездно пожертвовали" свои почки. Он также считает, что то, что зарубежные коллеги хотят сотрудничать с Эстонией, следует воспринимать как оказываемую ей честь.

Чай из консервной банки?

Поклонники этого напитка, безусловно, согласятся, что в лучшем случае церемония заваривания чая - искусство, в худшем - процесс, требующий элементарного уважения. Однако мир, движущийся в направлении наивысшего комфорта, ради удобства способен перечеркнуть эти замшелые представления.

В Британии, где традиции нетленны, а чай - это почти институт, с января начато массовое производство баночного чая (сладкого и несладкого). Специалисты по маркетингу приветствуют новинку как триумф современности над архаичными традициями прошлого. Но для миллионов британцев, у которых этот национальный напиток ассоциируется с китайским фарфором и древним ритуалом (вроде подогревания чайника и обязательного использования ситечка), - это святотатство. Тем не менее, ожидается, что "консервированный" чай придется по душе "импульсивной" категории людей. Он будет продаваться везде - от газетных киосков до заправочных станций - из специальных подогреваемых шкафов (57° С). Производители позаботились о том, чтобы покупатель не перебрасывал банку из одной руки в другую,как кусок горячего угля, - каждая банка снабжена теплоизоляционной этикеткой из полистирола. В аналогичной таре появятся баночный кофе и шоколад.

Японцы уже успели оценить горячие баночные напитки, которые составляют сегодня 70% от общего объема "жестяных" продаж. Поскольку в последнее время все больше и больше людей едят на ходу, чай в пакетиках сменяет на чай в банках. Насколько эта идея приживется в Британии, покажет время. Что ни говори, а выпить чашку душистого чая в уютном кафе или отхлёбывать его на ходу из банки - не одно и то же.

Материалы к печати подготовили: Б. Касимов и А. Хапизов